

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ПСИХОЛОГІЇ
ТА БЕЗПЕКИ

Кафедра менеджменту та економічної безпеки

**БАНКІВСЬКИЙ НАГЛЯД У СФЕРІ
ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ**

кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
2 курсу денної форми навчання
КИСЕЛИЦЯ Максим Остапович

Науковий керівник
кандидат економічних наук, доцент
ГОРБАН Ірина Михайлівна

Рецензент
кандидат економічних наук, доцент
МАРУШКО Надія Семенівна

Кваліфікаційна робота допущена до захисту
„09” грудня 2024 р., протокол № 1
завідувач кафедри менеджменту та економічної безпеки
КОПИТКО М.І.

(підпис)

(ПРІЗВИЩЕ та ініціали)

Львів
2024

АНОТАЦІЯ

КИСЕЛИЦЯ М.О. Банківський нагляд у сфері валютного регулювання.
– Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2024.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню теоретичних основ та надання практичних рекомендацій щодо здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання. Здійснено аналітичну оцінку особливостей здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання в Україні. Охарактеризовано проблеми й можливості підвищення ефективності здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання.

Ключові слова: банківська діяльність, банківський нагляд, Національний Банк України, валютні операції, валютне регулювання

ANNOTATION

KYSELYTSYA M.O. Banking supervision in the field of currency regulation. – Manuscript.

Qualification work for the master's degree in specialty 072 "Finance, Banking, Insurance and Stock Market". – Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2024.

The qualification work is devoted to the study of the theoretical foundations and the provision of practical recommendations regarding the implementation of banking supervision in the field of currency regulation. An analytical assessment of the peculiarities of banking supervision in the field of currency regulation in Ukraine was carried out. The problems and opportunities for improving the effectiveness of bank supervision in the field of currency regulation are characterized.

Keywords: banking activity, banking supervision, National Bank of Ukraine, currency operations, currency regulation

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ У СФЕРІ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....	7
1.1. Сутність банківського нагляду.....	7
1.2. Характеристика особливостей валютного регулювання.....	12
1.3. Теоретичний базис здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання	17
Висновки до розділу 1.....	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗДІЙСНЕННЯ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ У СФЕРІ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	23
2.1. Аналіз особливостей здійснення банківського нагляду в Україні...	23
2.2. Оцінка ефективності валютного регулювання в Україні.....	28
2.3. Аналіз міжнародної практики здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання	33
Висновки до розділу 2.....	38
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ У СФЕРІ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	39
3.1. Основні проблеми здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання в Україні	39
3.2. Шляхи інтегрування цифрових технологій з метою підвищення ефективності банківського нагляду у сфері валютного регулювання.....	44
3.3. Побудова моделі удосконалення банківського нагляду у сфері валютного регулювання	48
Висновки до розділу 3.....	53
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58
ДОДАТКИ.....	62

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Банківський нагляд у сфері валютного регулювання відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності національної економіки. Одним із основних завдань валютного регулювання є контроль за обігом іноземної валюти та управління валютними резервами країни. Ефективний нагляд дозволяє запобігти надмірним коливанням валютного курсу, що може призвести до інфляційних тисків або деінфляційних процесів. Завдяки ретельному моніторингу банківських операцій у валютній сфері, регулятори можуть своєчасно реагувати на зміни ринкових умов, забезпечуючи тим самим фінансову стабільність та передбачуваність економічного середовища.

Банківський нагляд у сфері валютного регулювання підтримує реалізацію національної економічної політики. Валютні резерви є важливим інструментом для регулювання міжнародної торгівлі та балансу платежів країни. Відтак, ефективне управління цими резервами через нагляд забезпечує можливість державі здійснювати інтервенції на валютному ринку, підтримувати конкурентоспроможність національної валюти та сприяти довгостроковому економічному розвитку. Таким чином, банківський нагляд у сфері валютного регулювання не лише забезпечує поточну стабільність фінансової системи, а й сприяє стратегічному плануванню та розвитку економіки в цілому.

Активними дослідниками проблем банківського нагляду є такі науковці, як О. Барановський, С. Грищенко, Л. Денисенко, О. Дуброва, І. Василенко, І. Вітрук, О. Волков, О. Карпенко, Ю. Кравченко, М. Криштанович, А. Козаченко, В. Коваль, І. Коваленко, О. Лебедев, О. Литвиненко, Г. Миронова, С. Олійник, І. Павлюк, О. Петренко, Г. Пономаренко, Н. Притула, Ю. Романюк, О. Савченко, В. Тимошенко, Ю. Ткаченко, Н. Шевченко та інші.

Проте, враховуючи й віддаючи належне науковому здобутку провідних науковців й практиків, слід зазначити, що сьогодні досі залишається гострим вивчення проблеми підвищення ефективності банківського нагляду у сфері валютного регулювання в умовах сьогодення.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичного базису здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання в Україні та виявлення можливостей підвищення його ефективності.

Для досягнення означеної мети передбачається послідовне виконання наступних завдань дослідження:

- охарактеризувати сутність банківського нагляду;
- визначити особливості валютного регулювання;
- дослідити базис здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання;
- провести аналіз особливостей здійснення банківського нагляду в Україні;
- здійснити аналіз практики валютного регулювання в Україні;
- провести аналіз міжнародної практики здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання;
- виявити основні проблеми здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання в Україні;
- сформулювати модель удосконалення банківського нагляду у сфері валютного регулювання.

Предмет дослідження – практика здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання.

Об’єкт дослідження – валютні операції та процес здійснення банківського нагляду.

Методи дослідження. В основу методології кваліфікаційної роботи покладено системний підхід, у межах якого застосовано такі методи: індукції та дедукції, порівняння і систематизації – задля дослідження сутнісних

характеристик та еволюцій базових понять; аналізу та синтезу – при вивченні та визначенні основних проблем та прогалин під час здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання; непараметричні статистичні – для характеристики поточного стану здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання в Україні; морфологічного аналізу – під час уточнення понятійно-категоріального апарату; графічний – для наочного відображення результатів проведеного дослідження; абстрактно-логічний – під час проведення теоретичних узагальнень і формування відповідних висновків.

Наукова новизна отриманих результатів. Удосконалено теоретичні засади процесу здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання, які, на відмінну від відомих, представлено у вигляді авторського бачення через сформовану модель.

Основний зміст роботи. У першому розділі обґрунтовано теоретичні основи здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання. Визначено особливості валютного регулювання.

У другому розділі проаналізовано здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання в Україні. Здійснено аналіз міжнародної практики здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання.

У третьому розділі окреслено ключові напрямки удосконалення банківського нагляду у сфері валютного регулювання. Сформовано модель удосконалення банківського нагляду у сфері валютного регулювання.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (40 найменувань на 4 сторінках). Загальний обсяг роботи становить 62 сторінки, із них основний текст – 53 сторінки, які містять 8 таблиць, 15 рисунків, 1 додаток.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ У СФЕРІ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

1.1. Сутність банківського нагляду

На сьогоднішній день банківський нагляд є ключовим елементом фінансової системи будь-якої країни. Саме реалізація ефективного банківського нагляду забезпечує стабільність та стійкість діяльності банківських установ. Сутність банківського нагляду полягає у проведенні систематичного контролю та регуляції діяльності банків, з метою превенції загроз, ризиків та небезпек, які можуть в перспективі негативно вплинути на економіку країни. Цей вид нагляду реалізуються через центральний банк або спеціалізовані державні регуляторні та моніторингові інституції. Завданням банківського нагляду є встановлення чітких стандартів та правил, дотримання яких повинно в перспективі забезпечити високий рівень фінансової безпеки та довіри громадян до банківської системи загалом [25-26].

Банківський нагляд є систематичним процесом контролю та регулювання діяльності банківських установ з метою забезпечення їх стабільності, надійності та відповідності встановленим законодавчим та нормативним вимогам. Основними завданнями банківського нагляду є моніторинг фінансового стану банків, оцінка ризиків, управління капіталом та забезпечення дотримання стандартів корпоративного управління. Це дозволяє вчасно виявляти потенційні проблеми, запобігати фінансовим кризам та захищати інтереси вкладників і ширшої економіки.

На практиці банківський нагляд полягає у проведенні заходів періодичного моніторингу за діяльністю банківських установ, які функціонують на теренах країни, з метою забезпечення фінансового здоров'я останніх та дотримання встановлених нормативів. В структуру заходів

банківського нагляду входять такі ключові як: перевірка факту дотримання банківськими установами чинного законодавства, що регламентує їх діяльність, звітність та рамки покарань за неправомірні дії, управління та мінімізація ризиків, забезпечення достатнього рівня капіталу та ліквідності, а також забезпечення стабільно високого рівня прозорості фінансової звітності. Забезпечення банківського нагляду буде забезпечувати недопущення фінансових криз та стабільності банківської системи (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Ключові засади процесу здійснення банківського нагляду

Ризик-орієнтований підхід	Пропорційність	Прозорість та відкритість
Передбачає фокусування на найбільш значущих ризиках, які можуть вплинути на стабільність банку та фінансової системи в цілому. Наглядові органи оцінюють різні види ризиків, такі як кредитний, ринковий, операційний та інші, і спрямовують свої ресурси на моніторинг та управління саме тими аспектами діяльності банку, які представляють найбільшу загрозу	Пропорційність означає, що заходи нагляду повинні відповідати розміру, складності та ризиковості банківської установи. Великі та системно важливі банки підлягають більш ретельному контролю та суворішим вимогам порівняно з меншими фінансовими установами	Забезпечення прозорості у діяльності банківських установ та наглядових органів є важливою засадою банківського нагляду. Банки повинні надавати точну та своєчасну фінансову звітність, що дозволяє наглядовим органам та громадськості оцінювати їхню фінансову стабільність та відповідність нормативним вимогам
Дозволяє ефективно використовувати обмежені ресурси нагляду та зосередитися на критичних моментах	Такий підхід запобігає надмірному регулюванню невеликих банків, що може бути економічно невиправданим, і одночасно забезпечує належний рівень нагляду за великими установами, які мають значний вплив на економіку	Прозорість також сприяє підвищенню довіри до банківської системи та запобіганню інформаційним асиметриям, які можуть призвести до фінансових криз

Сформовано автором за даними джерел:[1-4]

Слід зазначити, що ключовою особливістю сучасного банківського нагляду є використання комплексного підходу в контексті процесу оцінки фінансового стану банківських установ, аналізу їх параметрів та показників діяльності, а також визначення успішності управління фінансовими ризиками. Так, органи моніторингу мають у своєму арсеналі різні види інструментів та об'єктів аналізу, такі як звіти квартальної та річної діяльності, аудити, регуляторні перевірки та моніторингові дії дотримання вимог чинного законодавства щодо діяльності банківських установ. Окрім того, важливим елементом будь-якої ефективної системи банківського нагляду є гнучкість та адаптивність, що особливо важливо в динамічних умовах сучасної економічної системи (рис.1.1).

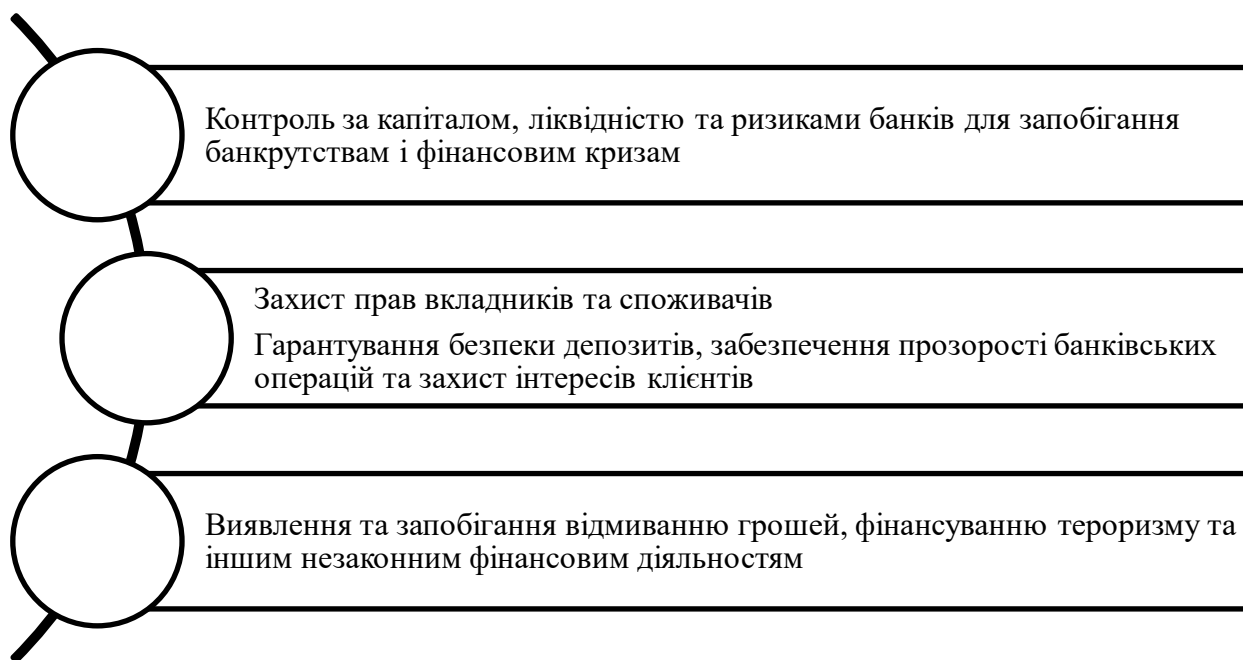

Рис.1.1. Завдання банківського нагляду

Сформовано автором за даними джерел:[21-24]

Необхідність банківського нагляду обумовлена кількома ключовими факторами. По-перше, банки виконують критичну роль у економіці, забезпечуючи фінансування підприємств, інвесторів та споживачів. Будь-які фінансові труднощі в банківському секторі можуть мати широкі негативні наслідки, включаючи кризи довіри, зменшення доступу до кредитів та економічну нестабільність. По-друге, нагляд допомагає захистити права

вкладників та забезпечити їхні депозити, створюючи умови для стабільної економічної діяльності [39-40].

Ключовими інструментами банківського нагляду є регулярні перевірки, аналіз фінансової звітності, вимоги до ліквідності та капіталу, а також застосування санкцій у разі виявлення порушень. Ефективний банківський нагляд сприяє підвищенню довіри до банківської системи, стимулює прозорість та відповідальність банківських установ, покращує якість обслуговування клієнтів і сприяє стабільному економічному зростанню. Крім того, він забезпечує збереження фінансової стабільності, захист прав вкладників і ефективне функціонування кредитно-розрахункових операцій.

В умовах глобалізації, технологічних інновацій та ускладнення фінансових ринків роль банківського нагляду стає ще більш критичною. Він забезпечує адаптацію регуляторних механізмів до нових викликів, таких як розвиток фінтеху, кіберзагрози, а також впровадження цифрових валют. Гнучкість і адаптивність регуляторних підходів дозволяють ефективно реагувати на зміни у світовій фінансовій системі та підтримувати її стійкість в умовах нестабільності.

Метою банківського нагляду є забезпечення стабільності та ефективності банківської системи, а також захист інтересів клієнтів та економіки в цілому. Досягнення цієї мети включає контроль за дотриманням банками законодавства, управління ризиками, забезпечення достатнього капіталу та ліквідності, а також прозорість фінансової звітності. Крім того, наглядові органи прагнуть сприяти розвитку фінансових інновацій, водночас мінімізуючи потенційні ризики, що виникають у процесі їх впровадження (рис.1.2).

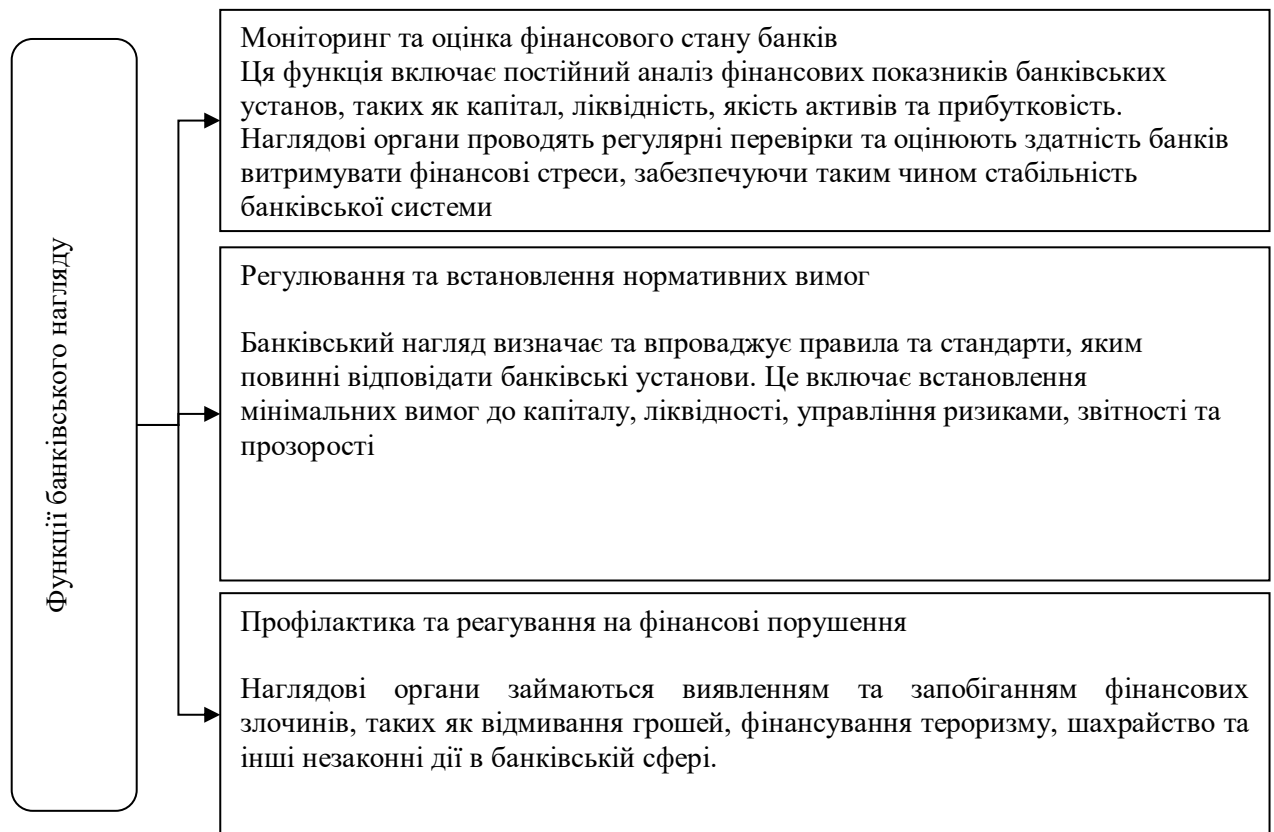

Рис.1.2.Функції банківського нагляду

Сформовано автором за даними джерел:[31-33]

Особливості банківського нагляду визначаються комплексним та систематичним підходом до оцінки фінансового стану банківських установ. Наглядові органи використовують різноманітні інструменти, такі як регулярні фінансові звіти, внутрішні та зовнішні аудити, стрес-тести для оцінки здатності банку витримувати економічні потрясіння, а також моніторинг дотримання нормативних вимог та стандартів управління ризиками. Важливою особливістю є також гнучкість нагляду, яка дозволяє регуляторам оперативно реагувати на зміни у фінансовому середовищі, технологічні інновації та нові види ризиків. Такий підхід сприяє своєчасному виявленню потенційних проблем та їх ефективному вирішенню, що є критично важливим для запобігання системним кризам [5-7].

Таким чином, провівши аналіз сутності банківського нагляду, ми можемо визначити, що останній на сьогоднішній день є ключовим елементом фінансової системи, ефективна реалізація якого буде забезпечувати її

стабільність та в перспективі гарантуватиме підвищення рівня довіри як до державних інституцій, так і до діяльності банківської системи. Особливістю сучасного банківського нагляду є гнучкість та адаптивність, що дає можливість забезпечити його ефективність в змінних умовах зовнішнього середовища. В кінцевому, основною метою банківського нагляду є забезпечення високого рівня стабільності, законності та ефективності роботи вітчизняної банківської системи.

1.2. Характеристика особливостей валютного регулювання

Питання забезпечення ефективного валютного регулювання на сьогоднішній виступає ключовим елементом парадигми ведення економічної політики країни. В цьому контексті валютне регулювання дає можливість забезпечити стабільність національної валюти та гармонізації міжнародних фінансових кооперацій як на державному, так і на міжнародному рівні. По своїй суті валютне регулювання передбачає реалізацію заходів щодо формування нормативних рамок та механізмів контролю за обігом іноземної валюти та всіма валютними операціями. В контексті національної валюти, регулювання полягає у встановленні актуального курсу відносно інших валют світу. На практиці це передбачає реалізацію регуляторних заходів щодо імпорту та експорту капіталу, встановлення обмежень на різні види валютних операцій для фізичних та юридичних осіб, а також провадження заходів щодо превенції спекулятивній діяльності на валютному ринку. Ключовим суб'єктом валютного регулювання є безпосередньо центральний банк, який має повноваження для встановлення, коригування та моніторингу за виконанням валютної політики, у відповідності до економічних потреб країни (табл.1.2).

Таблиця 1.2

Ключові сутнісні аспекти здійснення валютного регулювання

Аспекти	Характеристика
Контроль за валютним курсом	Одним із основних аспектів валютного регулювання є управління та стабілізація курсу національної валюти відносно інших валют світу. Це необхідно для забезпечення економічної стабільності країни, підтримки конкурентоспроможності експорту та контролю інфляції
Регулювання валютних операцій	Валютне регулювання включає встановлення правил і обмежень щодо купівлі-продажу іноземної валюти фізичними та юридичними особами. Це охоплює ліцензування валютних операцій, контроль за капітальними потоками та введення обмежень на певні види валютних транзакцій
Управління валютними резервами	Центральні банки формують та підтримують валютні резерви як частину своєї стратегії валютного регулювання. Валютні резерви слугують фінансовим буфером для виконання зовнішніх зобов'язань, підтримки стабільності валютного курсу та забезпечення довіри до національної валюти
Міжнародна координація та співпраця	Валютне регулювання неможливо здійснювати в ізоляції, тому важливим аспектом є міжнародна координація та співпраця з іншими країнами та міжнародними фінансовими організаціями. Це включає участь у міжнародних угодах, обмін інформацією та спільні дії у випадку глобальних економічних криз

Сформовано автором за даними джерел:[15-17]

Розглядаючи особливості сучасного валютного регулювання, то тут ключовим є те, що воно є значно інтегроване з різними економічними політиками країни, зокрема такими як монетарна, фінансова та торговельна. До прикладу, валютне регулювання тісно пов'язано з монетарною політикою, з огляду на прямий вплив на рівень інфляції та загальну економічну стабільність (рис.1.3).

Рис.1.3. Завдання валютного регулювання

Сформовано автором за даними джерел:[19-20]

Важливість проведення ефективного та систематизованого валютного регулювання обумовлена рядом факторів. Перш за все, забезпечення стабільності та стійкості національної валюти є визначаючим фактором загального економічного зростання та посилення інвестиційного іміджу країни. Так, значні та важкоконтрольовані коливання будуть формувати середовище невизначеності для вітчизняного та національного бізнесу, а також інвесторів, що буде негативно впливати на економічну активність країни.

Окрім того ефективне валютне регулювання буде сприяти захисту національної економіки від зовнішніх потрясінь, таких як зміни цін на паливні ресурси, економічні кризи та інші (Додаток А). В кінцевому, як вже

було зазначено, валютне регулювання дає можливість запобігти проведенню валютних спекуляцій, масштабна реалізація яких буде призводити до погіршеній здатності контролювати курс валют та зниження рівня фінансової стабільності [8-9].

Розглядаючи мету валютного регулювання та узагальнивши всі її функції та завдання, її можна охарактеризувати як забезпечення стабільного, передбачуваного та керованого валютного середовища, що в кінцевому буде сприяти економічному зростанню та покращенню інвестиційної привабливості країни. Поряд з тим, валютне регулювання має на меті забезпечити оптимальну рівновагу між попитом та пропозицією іноземної валюти.

Ще однією важливою особливістю валютного регулювання є його універсальна здатність до адаптації, як до змінних умов міжнародної економіки, так і до внутрішніх економічних процесів. Так, різноманітна кількість внутрішніх та зовнішніх факторів впливу, а також розвиток нових фінансових технологій і способів розрахунку, вимагає від валютного регулювання реалізації комплексних та гнучких заходів, а також оперативного реагування на нові виклики та перспективи розвитку.

Крім того, розвиток фінансових технологій та глобалізація фінансових ринків створюють нові можливості та виклики для валютного регулювання, що потребує постійного вдосконалення нормативно-правової бази та методів контролю. З поширенням міжнародних фінансових потоків та збільшенням взаємозалежності економік, регулятори стикаються з необхідністю координації своїх дій на міжнародному рівні. Це включає співпрацю з іншими країнами та міжнародними організаціями для узгодження валютної політики, обміну інформацією та спільного реагування на глобальні економічні виклики. Крім того, швидкий розвиток фінансових технологій, таких як криптовалюти та блокчейн, створює нові можливості, але водночас висуває вимоги до адаптації регулятивних рамок для забезпечення їх ефективності та безпеки.

Валютне регулювання характеризується комплексним підходом до контролю та управління обігом національної валюти та іноземних валют у економіці. Однією з основних особливостей є встановлення обмінних курсів, що може здійснюватися як через фіксований, так і плаваючий режим, залежно від макроекономічної політики країни. Крім того, валютне регулювання включає контроль за валютними операціями, ліцензуванням валютних посередників та моніторингом трансграничних фінансових потоків з метою запобігання відтоку капіталу та спекулятивних операцій. Важливим аспектом є також забезпечення відповідності національного законодавства міжнародним стандартам та регуляторним вимогам, що сприяє стабільності валютного ринку та довірі інвесторів.

Таким чином, валютне регулювання є невід'ємною частиною економічної політики держави, яка забезпечує стабільність національної валюти, захист економіки від зовнішніх та внутрішніх ризиків, а також сприяє гармонійному розвитку міжнародних фінансових відносин. Його особливості включають інтегрованість з іншими економічними політиками, адаптивність до змінних умов та комплексність заходів, спрямованих на забезпечення стабільності валютного середовища. Необхідність валютного регулювання визначається потребою у підтримці економічної стабільності, залученні інвестицій та захисті від валютних ризиків. Основною метою валютного регулювання є створення передбачуваного та стабільного валютного середовища, що сприяє загальному економічному благополуччю країни.

1.3. Теоретичний базис здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання

Стабільність національної економіки та стан регулятивних механізмів фінансової системи країни напряму залежить від якості заходів банківського нагляду у сфері валютного регулювання. Даний вид нагляду наділений унікальними характеристиками, які будуть відрізняти його від інших форм та типів регулятивної діяльності в банківській системі країни. Для того, щоб краще зрозуміти сутність банківського нагляду у сфері валютного регулювання важливим є виділити ключові особливості останнього. Так, першою та ключовою особливістю цього виду нагляду є його тісна інтеграція та залежність від міжнародних валютних систем та стандартів. Зокрема, глобалізована економіка часто передбачає здійснення численних операцій з іноземною валютою, що вимагає від діяльності національних систем банківського нагляду у сфері валютного регулювання відповідності встановленим міжнародним стандартам у цій сфері. В переважній більшості такі стандарти встановлюються Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світовий банк. Таким чином, національні органи нагляду та регулювання будуть забезпечувати відповідність того, щоб банківські установи дотримувались встановленим стандартам щодо проведення валютних операцій, недопущення процесам відмивання грошей та фінансування терористичної діяльності [30-31].

Реалізація банківського нагляду у сфері валютного регулювання передбачає проведення комплексного моніторингу та деталізованого управління валютними ризиками, які можуть виникати під час щоденної діяльності банківських установ. Такого роду валютні ризики можуть виникати через коливання курсу валют, що буде напряму впливати на рівень прибутковості банківських установ. З огляду на це, органи нагляду на регулювання повинні періодично оцінювати здатність банківських установ управляти цими та іншими видами ризиків, використовуючи різні види інструментарію, таких як хеджування, диверсифікація валютних портфелів та встановлення кризових резервів. Така комплексна діяльність буде

забезпечувати фінансову стабільність банківських установ та захищатиме фінансові інтереси його вкладників (табл.1.3).

Таблиця 1.3

Ключові чинники, що характеризують сучасне розуміння банківського нагляду у сфері валютного регулювання

Технологічний розвиток та цифровізація	Використання сучасних інформаційних технологій для автоматизації процесів купівлі-продажу іноземної валюти дозволяє банкам підвищити ефективність та точність виконання транзакцій
	Зростання цифровізації валютних операцій підвищує ризики кіберзагроз, таких як кібератаки, відмивання грошей через цифрові канали та крадіжки даних
Міжнародна інтеграція та співпраця	В умовах глобалізації важливою стає гармонізація валютних регуляцій з міжнародними стандартами, встановленими такими організаціями, як Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Базельський комітет з банківського нагляду
	Ефективний банківський нагляд у сфері валютного регулювання вимагає активного обміну інформацією між регуляторами різних країн. Це включає обмін даними про валютні операції, інформацією про підозрілі транзакції та спільне реагування на фінансові кризи

Сформовано автором за даними джерел:[12]

Здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання передбачає комплексний контроль за діяльністю банківських установ щодо операцій з іноземною валютою та управління валютними ризиками. Основною метою цього нагляду є забезпечення стабільності національної валюти, запобігання валютним кризам та підтримка довіри до фінансової системи країни. Банківські наглядачі здійснюють моніторинг обмінних

курсів, контролюють відповідність валютних операцій чинному законодавству та нормативним актам, а також оцінюють ризики, пов'язані з коливаннями валютних курсів. Крім того, наглядова діяльність включає перевірку дотримання банками вимог щодо резервів у іноземній валюті та управління валютними резервами для забезпечення ліквідності та виконання міжнародних зобов'язань.

Сучасні технології стають все більше інтегровані у сучасні валютні операції та в діяльність банківських установ загальному. Такий значний рівень інтеграції зумовлює виникнення нових викликів для діяльності наглядових органів. В цьому контексті особливістю банківського нагляду у сфері валютного регулювання є актуалізація ролі впровадження посиленого контролю за технологічними інноваціями. Зокрема це стосується сучасних методів та платформ оплати в інтернеті, блокчейн та криптовалютні операції. Так, в сферу діяльності наглядових органів належить забезпечення повноцінного виконання всіх нормативно-правових вимог щодо безпечності та прозорості валютних операцій. Крім того, важливою складовою є забезпечення кібербезпеки, захисту від кібератак та запобігання фінансовим злочинам у цифровому середовищі. Наглядові органи повинні оперативно реагувати на зміни економічних умов, валютних курсів та глобальних фінансових тенденцій, адаптуючи свої стратегії та правила відповідно до нових викликів. Це може включати тимчасові обмеження на валютні операції, коригування вимог до резервів або впровадження нових нормативів у відповідь на економічні кризи.(рис.1.4).

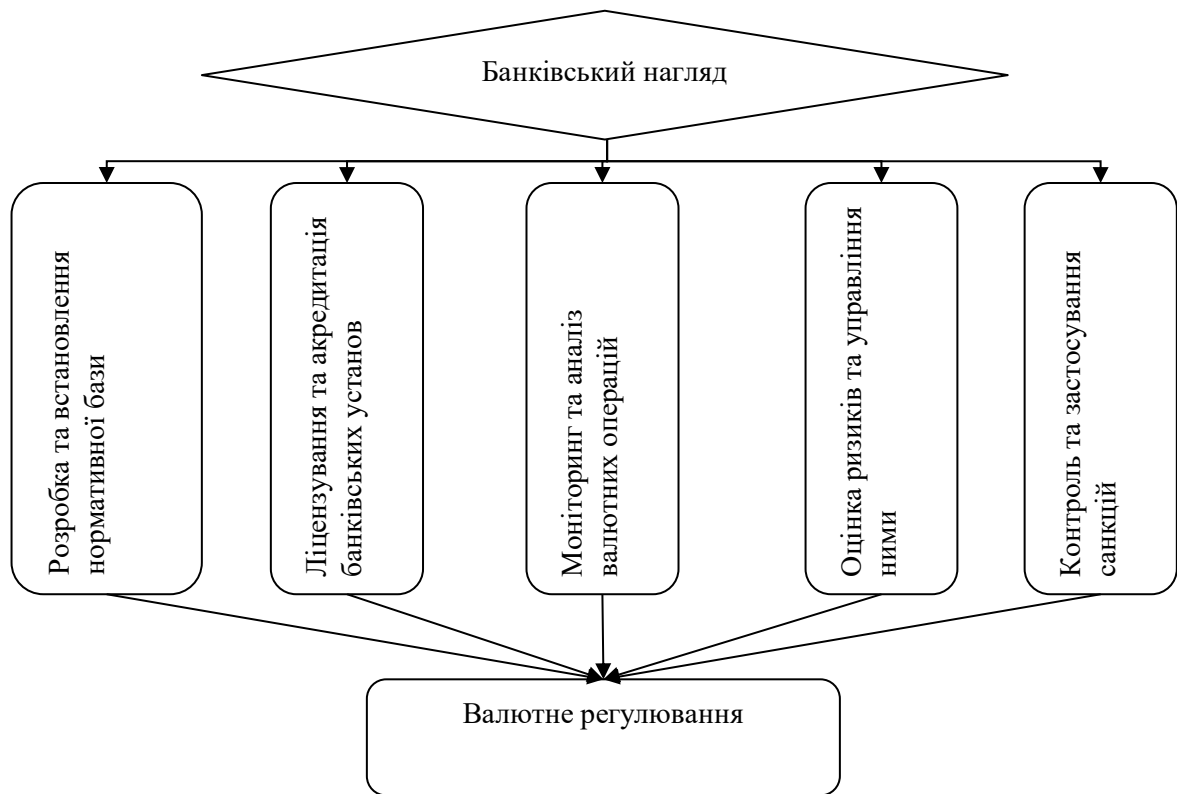

Рис.1.4. Теоретичні засади здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання

Сформовано автором за даними джерел: [6-7]

Однією з фундаментальних особливостей банківського нагляду у сфері валютного регулювання є забезпечення високого рівня прозорості та підзвітності банківських установ. Прозорість включає регулярне розкриття інформації про валютні операції, фінансові показники та ризики, з якими стикаються банки. Наглядові органи повинні забезпечувати, щоб ця інформація була доступною не лише для регуляторів, але й для громадськості та інвесторів, що сприяє підвищенню довіри до фінансової системи. Підзвітність передбачає чітке визначення відповідальності банків за дотримання нормативних вимог та ефективне управління валютними ризиками, а також впровадження механізмів контролю та санкцій у разі порушень (рис.1.5).

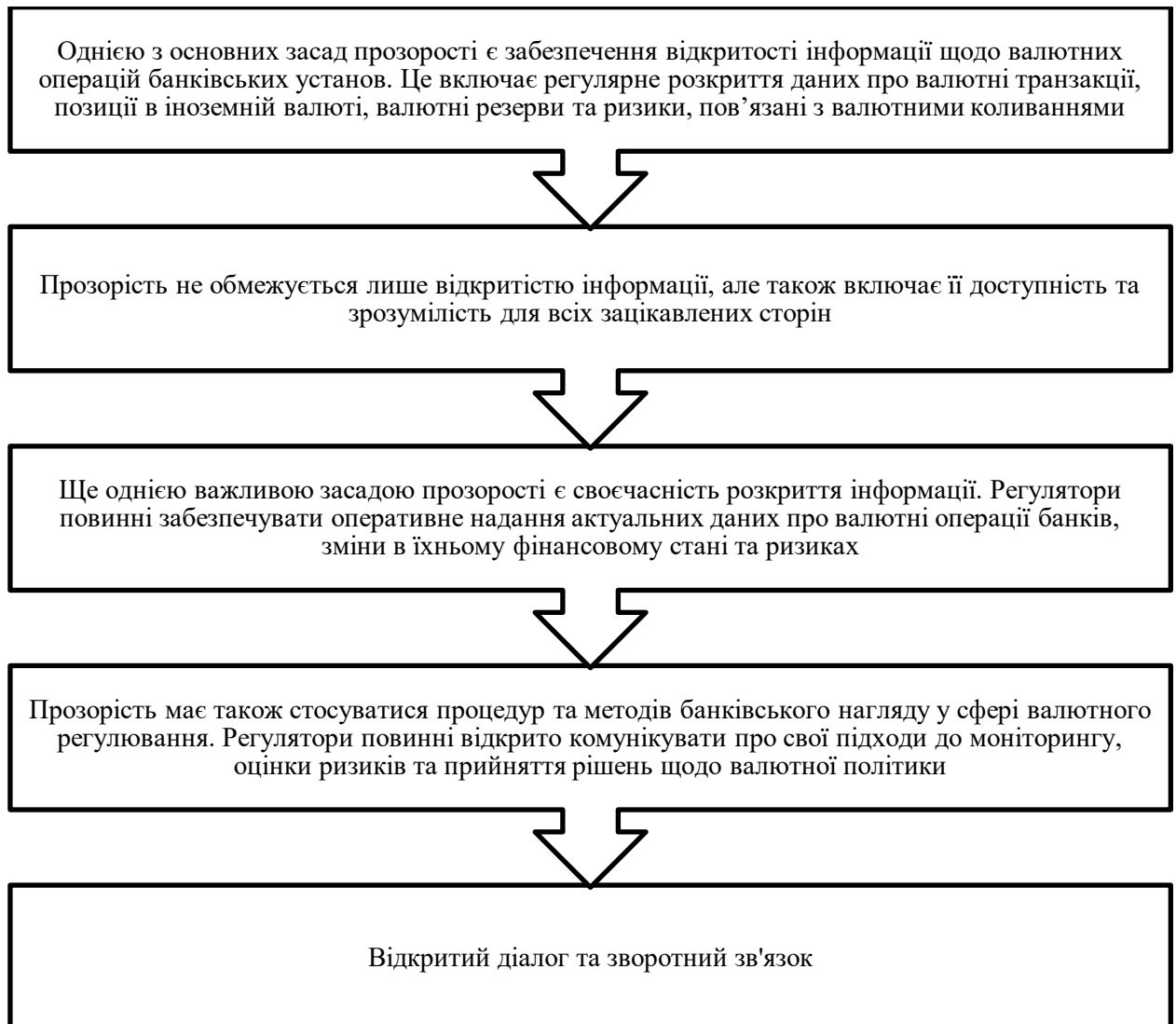

Рис.1.5. Засади прозорості в контексті здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання

Сформовано автором за даними джерел:[37-38]

Таким чином, банківський нагляд у сфері валютного регулювання характеризується інтегрованістю з міжнародними системами, комплексним моніторингом валютних ризиків, впровадженням технологічних інновацій, гнучкістю регулятивних заходів та високим рівнем прозорості та підзвітності. Ці особливості дозволяють ефективно управляти валютними операціями банків, забезпечувати стабільність національної валюти та захищати інтереси економіки та громадян. В умовах глобалізації та швидких економічних змін, ці характеристики стають ще більш важливими для підтримки фінансової стабільності та розвитку економіки країни.

Висновки до розділу 1

За результатами визначення теоретичних аспектів здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання, можна зробити наступні висновки:

1. Визначено сутність банківського нагляду. Доведено, що сутність банківського нагляду полягає у проведенні систематичного контролю та регуляції діяльності банків, з метою превенції загроз, ризиків та небезпек, які можуть в перспективі негативно вплинути на економіку країни. Охарактеризовано ключові засади процесу здійснення банківського нагляду. Визначено основні завдання банківського нагляду.

2. Охарактеризовано ключові сутнісні аспекти здійснення валютного регулювання. Доведено, що питання забезпечення ефективного валютного регулювання на сьогоднішній виступає ключовим елементом парадигми ведення економічної політики країни.

3. Визначено ключові чинники, що характеризують сучасне розуміння банківського нагляду у сфері валютного регулювання. Виокремлено теоретичні засади здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЗДІЙСНЕННЯ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ У СФЕРІ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

2.1. Аналіз особливостей здійснення банківського нагляду в Україні

Система банківського нагляду в Україні визначається комплексом нормативно-правових актів та інституційних механізмів, що регулюють діяльність фінансових установ. Центральним органом, відповідальним за здійснення нагляду, є Національний банк України (НБУ), який виступає як головний регулятор банківського сектору. Законодавча база включає в себе Закони України «Про банки і банківську діяльність», «Про Національний банк України» та інші нормативні акти, які встановлюють стандарти фінансової стабільності, прозорості та захисту прав вкладників. НБУ також інтегрує міжнародні стандарти, зокрема Базельські угоди, що забезпечує відповідність українських банків до світових практик управління ризиками та капітальної адекватності [13].

Здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання передбачає комплексний контроль за діяльністю банківських установ щодо операцій з іноземною валютою та управління валютними ризиками. Основною метою цього нагляду є забезпечення стабільності національної валюти, запобігання валютним кризам та підтримка довіри до фінансової системи країни. Банківські наглядачі здійснюють моніторинг обмінних курсів, контролюють відповідність валютних операцій чинному законодавству та нормативним актам, а також оцінюють ризики, пов'язані з коливаннями валютних курсів. Крім того, наглядова діяльність включає перевірку дотримання банками вимог щодо резервів у іноземній валюті та управління валютними резервами для забезпечення ліквідності та виконання міжнародних зобов'язань.

Ключовими інструментами здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання є регулярні аудити та перевірки фінансової звітності банків, аналіз валютних операцій та контроль за дотриманням ліцензійних вимог для здійснення валютних послуг. Наглядові органи встановлюють вимоги до системи внутрішнього контролю та управління ризиками, що дозволяє банкам ефективно реагувати на зміни у валютному середовищі. Додатково, здійснюється співпраця з центральними банками та іншими регуляторними установами для координації валютної політики та обміну інформацією щодо потенційних загроз фінансовій стабільності. Впровадження сучасних технологій моніторингу та аналізу даних також сприяє підвищенню ефективності нагляду, забезпечуючи своєчасне виявлення та реагування на порушення та аномалії у валютних операціях банківських установ.

Основні особливості здійснення банківського нагляду в Україні включають регулярний моніторинг фінансового стану банків, оцінку ризиків та відповідності нормативним вимогам. НБУ проводить постійні перевірки ліквідності, достатності капіталу, якості активів та ефективності управління ризиками в банках. Використання сучасних технологій, таких як аналітичні системи та автоматизовані інструменти для збору та обробки даних, дозволяє підвищити ефективність нагляду та своєчасно виявляти потенційні загрози фінансовій системі. Крім того, Національний банк активно співпрацює з іншими регуляторними органами, міжнародними фінансовими інституціями та банківськими асоціаціями для обміну досвідом та впровадження кращих практик у наглядовій діяльності (табл.2.1).

Таблиця 2.1

Особливості здійснення банківського нагляду в Україні

Особливості	Сутність
Централізований наглядова система під керівництвом Національного банку України	НБУ виступає основним регулятором банківського сектору, забезпечуючи розробку та впровадження нормативно-правових актів, що регулюють діяльність банків
Регулярний моніторинг фінансового стану та управління ризиками	НБУ здійснює постійний аналіз ліквідності, достатності капіталу, якості активів та ефективності систем управління ризиками в банках
Інтеграція міжнародних стандартів та співпраця з міжнародними фінансовими інституціями	Український банківський нагляд відповідає вимогам Базельських угод, що забезпечує відповідність українських банків до світових практик управління ризиками та капітальної адекватності
Проведення реформ для підвищення прозорості та захисту прав споживачів	В останні роки в Україні впроваджуються реформи, спрямовані на посилення антикорупційних заходів, покращення процедур ліцензування та управління ризиками, а також розвиток механізмів захисту прав клієнтів фінансових установ

Сформовано автором за даними джерел:[25]

В останні роки в Україні відбуваються суттєві реформи банківського нагляду, спрямовані на підвищення прозорості, підсилення антикорупційних заходів та зміцнення довіри до фінансової системи. Впровадження більш жорстких стандартів звітності, покращення процедур ліцензування та управління ризиками, а також розвиток механізмів захисту прав споживачів

фінансових послуг є ключовими напрямками реформ. Одним із викликів залишаються адаптація до динамічних змін на міжнародних фінансових ринках та забезпечення стійкості банківської системи в умовах економічної нестабільності. Проте, завдяки активній діяльності НБУ та підтримці міжнародних партнерів, система банківського нагляду в Україні постійно вдосконалюється, сприяючи стабільності та розвитку національного фінансового сектору.

2023 рік продемонстрував неймовірну стійкість та адаптивність української економіки і фінансового сектору. Попри війну, Україна змогла перейти від стратегії виживання до стратегії відновлення, перевершивши будь-які очікування. Цей рік Національний банк України як регулятор та фінансова система загалом, учасники банківського та небанківського секторів, платіжного ринку пройшли з усвідомленням відповідальності перед державою та громадянами. Війна – це завжди битва економік та ресурсів. Економічна міць України прямо впливає на здатність нашої країни до спротиву, тож ми спрямовуємо всі зусилля на її підживлення.

Інфляція у 2023 році суттєво знизилася – з 26,6% до 5,1%. Національний банк застосував цілий комплекс заходів, щоб приборкати інфляцію та ефективніше контролювати інфляційні очікування в часи надзвичайної невизначеності. Крім того, вдалося відчутно посилити монетарну трансмісію за допомогою прискіпливого калібрування інструментарію. Ми підвищили та диференціювали обов'язкові резерви, запровадили тримісячні депозитні сертифікати для банків з прив'язкою до обсягів залучених ними строкових гривневих депозитів населення, модернізували операційний дизайн монетарної політики [11].

Протягом 2023 року банківська система України зберігала довіру вкладників – тривав приріст коштів населення та бізнесу на рахунках у банках. Банки й надалі задовольняли попит населення та бізнесу на гривневі кредити, а ставки за ними знижувалися. У 2023 році завдяки відновленню

економіки та попиту з боку позичальників почалося поступове зростання кредитного портфеля банків (рис.2.1).

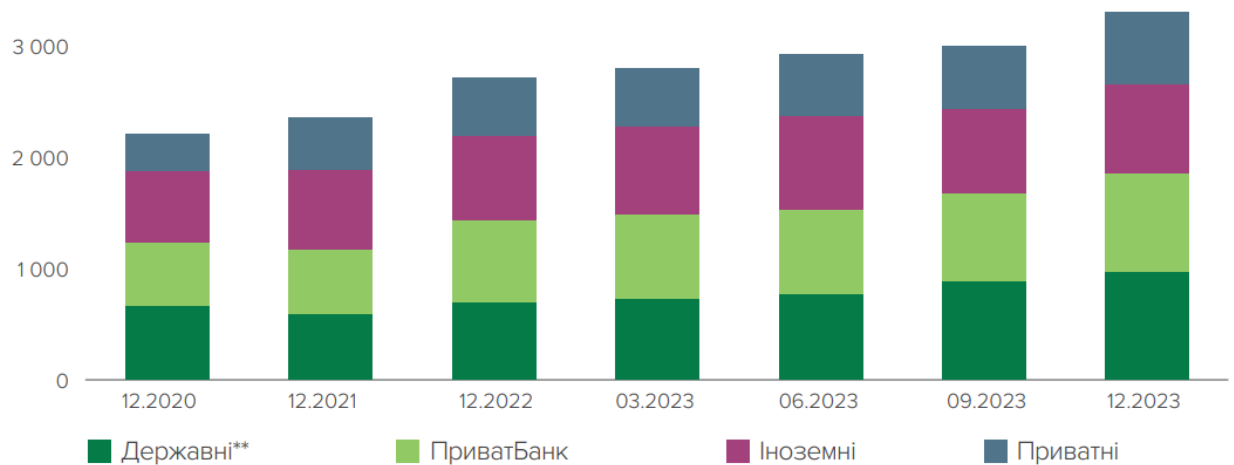

Рис.2.1. Загальні активи банків, млрд грн.

Сформовано автором за даними джерел:[27-29]

Станом на 31 грудня 2023 року в Україні діяли 63 банки, що мали банківську ліцензію, зареєстровано 6 116 відокремлених підрозділів українських банків на території України (у тому числі філії та представництва), із них 5 073 діючих відділення українських банків на території України, крім того чотири діючих відокремлених підрозділи українських банків за кордоном. Протягом 2023 року було закрито 424 відокремлених підрозділи українських банків на території України та відкрито 111.

Протягом 2023 року тривала розпочата Національним банком у 2021 році робота над удосконаленням порядку та умов допуску на ринок небанківських фінансових установ та юридичних осіб-лізингодавців з метою наближення до європейських стандартів.

Упродовж 2023 року Національний банк здійснював банківський нагляд на підставі ризик-орієнтованого підходу, що ґрунтується на настановах Європейського банківського органу щодо спільних процедур і методології процесу наглядових перевірок та оцінки і наглядового стрес-тестування (Supervisory Review and Evaluation Process, SREP) та рекомендаціях Базельського комітету з банківського нагляду, з урахуванням

застосування пропорційного підходу до нагляду. В умовах другого року широкомасштабної збройної агресії політика Національного банку України щодо регулювання та нагляду за небанківським фінансовим ринком була спрямована на постійну актуалізацію та врахування нагальних потреб у сфері забезпечення стабільного функціонування небанківського сектору. Упродовж усього 2023 року з ринку виходили гравці, які добровільно відмовлялися від ліцензій або були виведені з ринку регулятором примусово.

2.2. Оцінка ефективності валютного регулювання в Україні

Система валютного регулювання в Україні визначається комплексом нормативно-правових актів та політичних заходів, спрямованих на забезпечення стабільності національної валюти та гармонійного функціонування валютного ринку. Центральним органом, відповідальним за здійснення валютного регулювання, є Національний банк України (НБУ). НБУ встановлює основні принципи валютної політики, контролює валютні операції та регулює курс гривні щодо інших валют. Законодавча база включає Закони України «Про валюту і валютні операції», «Про Національний банк України» та численні підзаконні акти, які визначають порядок здійснення валютних операцій, вимоги до обліку та звітності, а також механізми контролю за дотриманням валютного законодавства. НБУ також активно інтегрує міжнародні стандарти та рекомендації, що сприяє узгодженню українського валютного регулювання з глобальними практиками [13].

Однією з ключових особливостей валютного регулювання в Україні є активний моніторинг та контроль за валютними потоками з метою запобігання відмиванню грошей, фінансуванню тероризму та іншим фінансовим злочинам. НБУ встановлює жорсткі вимоги до фінансових установ щодо ідентифікації клієнтів, обліку валютних операцій та звітності перед регулятором. Використання сучасних інформаційних систем дозволяє

ефективно відстежувати валютні потоки, аналізувати ризики та виявляти підозрілі операції. Крім того, НБУ встановлює квоти на імпорту та експорт валюти, регулює валютні курси через ринкові інструменти, а також проводить інтервенції на валютному ринку для стабілізації курсу гривні. Ці заходи сприяють підтримці валютного балансу країни та запобігають надмірним коливанням курсу національної валюти (табл.2.2).

Таблиця 2.2

Особливості здійснення валютного регулювання в Україні

Особливості	Сутність
Централізована система валютного регулювання під керівництвом Національного банку України	НБУ є головним органом, відповідальним за розробку та впровадження валютної політики України. Він встановлює основні принципи регулювання валютного ринку, контролює валютні операції та визначає курс гривні відносно інших валют
Активний моніторинг та контроль за валютними потоками	Однією з основних функцій валютного регулювання є запобігання відмиванню грошей, фінансуванню тероризму та іншим фінансовим злочинам. НБУ встановлює суворі вимоги до фінансових установ щодо ідентифікації клієнтів, обліку валютних операцій та звітності
Регулювання валютного курсу через ринкові інструменти та інтервенції	НБУ активно впливає на курс гривні шляхом використання різних ринкових інструментів, таких як операції на відкритому ринку, встановлення обмежень на валютні операції та проведення валютних інтервенцій
Впровадження реформ для підвищення прозорості та ефективності валютного ринку	В останні роки НБУ здійснює суттєві реформи, спрямовані на спрощення процедур валютних операцій, підвищення прозорості ринку та впровадження сучасних технологій. Розвиток електронних платіжних систем та фінтех-технологій сприяє покращенню доступу до валютних послуг та підвищенню їх безпеки

Сформовано автором за даними джерел: [25]

В останні роки валютне регулювання в Україні зазнало суттєвих змін у зв'язку з економічними реформами, політичними викликами та міжнародними санкціями. НБУ активно впроваджує реформи, спрямовані на спрощення процедур валютних операцій, підвищення прозорості та ефективності валютного ринку, а також на зміцнення інституційних механізмів контролю. Важливим напрямком є розвиток електронних платіжних систем та фінтех-технологій, що дозволяє покращити доступ до валютних послуг та підвищити їх безпеку. Крім того, Україна прагне до глибшої інтеграції з міжнародними фінансовими інститутами, що сприяє обміну досвідом та впровадженню кращих практик у сфері валютного регулювання. Попри існуючі виклики, завдяки активній діяльності НБУ та підтримці міжнародних партнерів, система валютного регулювання в Україні поступово вдосконалюється, забезпечуючи стабільність національної економіки та захист інтересів учасників валютного ринку.

У червні 2023 року Національний банк затвердив Стратегію пом'якшення валютних обмежень, переходу до більшої гнучкості обмінного курсу та повернення до інфляційного таргетування. Одним із ключових рішень в її реалізації стала відмова від фіксації курсу. З початку жовтня, коли валютний ринок почав працювати у режимі керованої гнучкості обмінного курсу, його глибина відчутно зросла. Станом на кінець року обсяг операцій на валютному ринку без участі Національного банку вже був втричі більшим, ніж у вересні. Різницю між готівковим та офіційним курсом вдалося звести до мінімуму – 1–2% проти 10% ще на початку 2023 року. Обидва чинники збільшили стійкість валютного ринку до ситуативних факторів [25].

Валютна лібералізація залишається одним із наших пріоритетів. Незмінним є і принцип її втілення – тільки тоді, коли для цього сформулюються необхідні передумови, адже ще один наш пріоритет – збереження стійкості валютного ринку та макрофінансової стабільності.

Послідовна та виважена політика Національного банку, спрямована на збереження достатньої привабливості гривневих активів, а також міжнародна

фінансова допомога дали змогу поступового пом'якшувати валютні обмеження та водночас забезпечити курсову стійкість (рис.2.2).

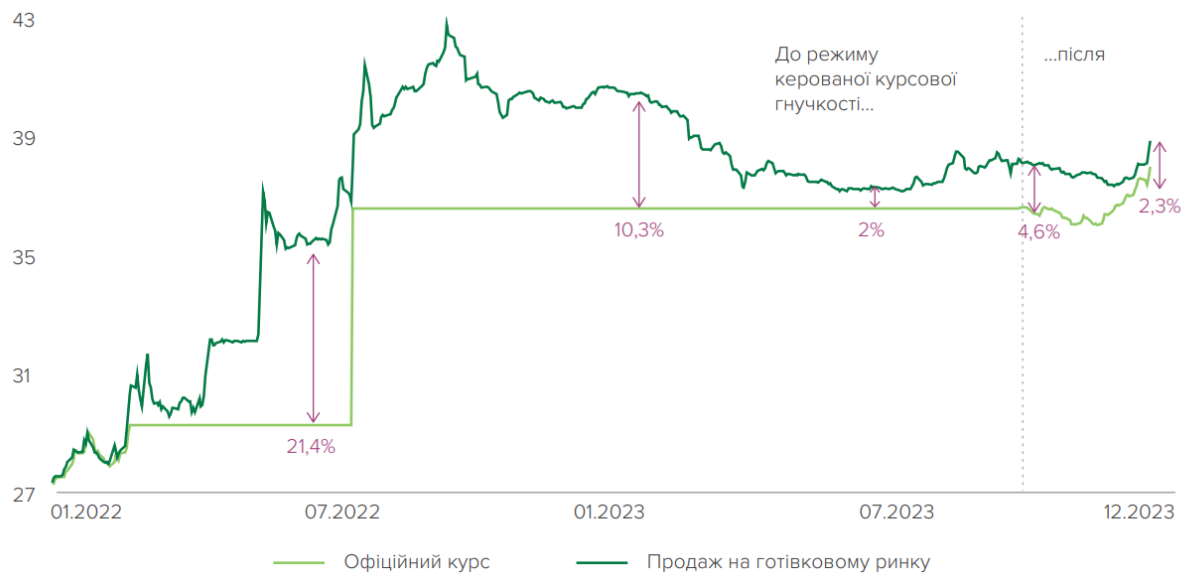

Рис.2.2. Динаміка зміни курсу гривні до дол. США за 2022- 2023 рр.

Сформовано автором за даними джерел:[27-29]

Поліпшення ситуації на валютному ринку позитивно позначилося на курсових очікуваннях: після суттєвого погіршення упродовж 2022 року вони поступово стабілізувалися на рівні 40–41 грн за дол. США. У перші місяці після переходу до керованої гнучкості Національний банк сконцентрувався на мінімізації початкового шоку для очікувань з огляду на відхід від фіксації курсу. Для цього НБУ зберіг активну присутність на валютному ринку, компенсуючи структурний дефіцит іноземної валюти та суттєво обмежуючи курсові коливання як у бік послаблення, так і в бік зміцнення гривні. Одночасно завдяки достатньо жорстким монетарним умовам Національний банк підтримував привабливість гривневих активів (рис.2.3).

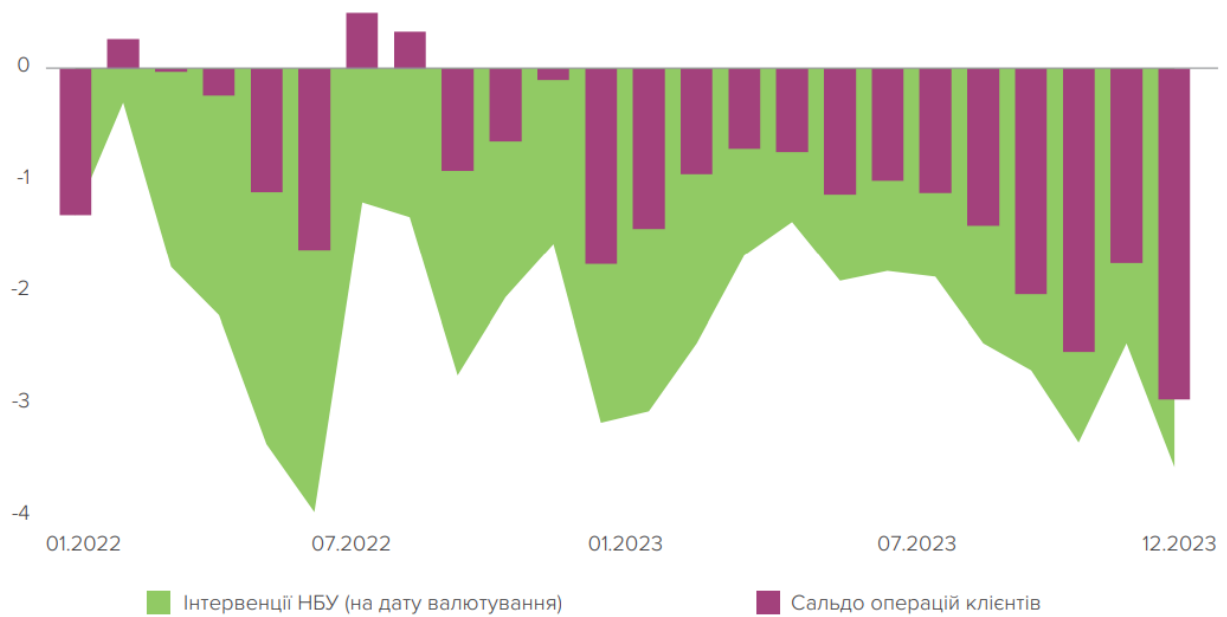

Рис.2.3. Сальдо операцій з іноземною валютою клієнтів банків* та інтервенції НБУ, млрд дол. США

Сформовано автором за даними джерел:[27-29]

Поступове зростання гнучкості обмінного курсу в його взаємозв'язку з балансом попиту та пропозиції валюти посилить стійкість української економіки та валютного ринку, сприятиме їх кращій адаптації до внутрішніх і зовнішніх шоків та зменшуватиме ризики накопичення валютних дисбалансів, які натомість генерує тривала фіксація курсу (рис.2.4).

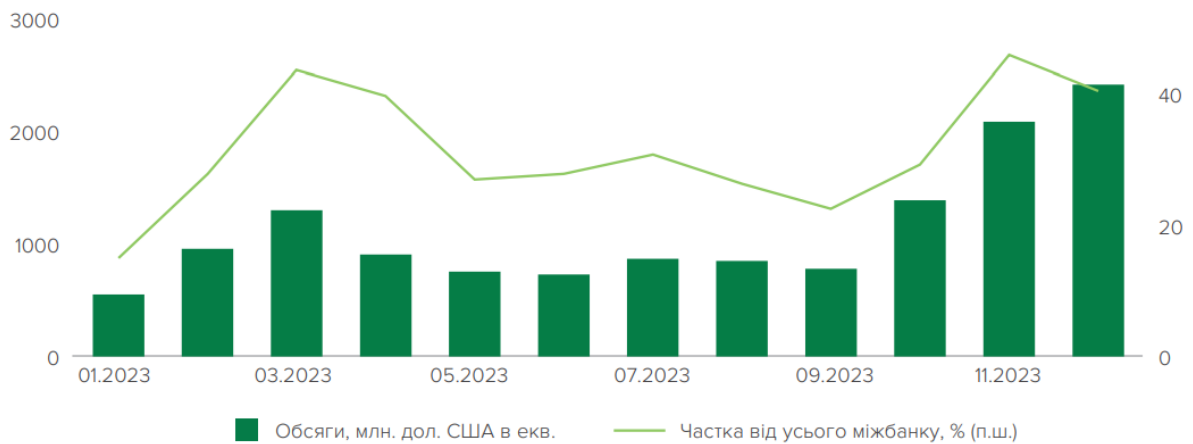

Рис.2.4. Обсяги операцій між банками (без НБУ) на валютному ринку

Сформовано автором за даними джерел:[27-29]

Мінімізація множинності курсів та краща “синхронізація” сегментів валютного ринку дадуть змогу Національному банку зберегти керованість

курсую динаміки. Водночас завдяки збільшенню глибини міжбанківського валютного ринку підвищиться його спроможність до самобалансування.

2.3. Аналіз міжнародної практики здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання

Розглядаючи найбільш успішні міжнародні практики здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання не можна оминати досвід США, банківська система яких є однією з найбільш розвинених та великих за обсягами у світі. Так, ключовими суб'єктами регулювання, які відповідають за валютний нагляд є Федеральна резервна система (ФРС), яка під час ефективної взаємодії з Федеральною корпорацією із страхування депозитів (FDIC) та Офісом контролера валюти (ОСС) проводять комплексну діяльність щодо регуляції всіх банківських операцій, в яких використовується іноземна валюта. Окрім того, в США на загальнодержавному рівні активно впроваджуються міжнародні стандарти регуляції банківської системи, зокрема ті, які встановлює Міжнародний Валютний Фонд. Інтеграція цих стандартів гармонізує фінансову діяльність США на світовій арені, а також робить її більш прозорою та доступною до постійного моніторингу і контролю. Поряд з тим, регулятори банківської діяльності, в тому числі і в сфері валютного регулювання, вдаються до активного використання сучасних технологій, що дає можливість оперативно реагувати на зміни та тенденції ринку, аналізуючи та адаптуючись до потенційних ризиків.

Варто також зазначити ще одну особливість американського досвіду, сутність якої є те, що валютне регулювання часто поєднується з іншими аспектами фінансового нагляду, такими як управління ризиками, боротьба з іншими злочинами (відмивання грошей, фінансування тероризму та корупція). Допоміжним в цьому є те, що уряд США проводить постійне поліпшення нормативно-правової рамки. Так, нові редакції Закону про

секретність банківських операцій (Bank Secrecy Act) та Закону про боротьбу з відмиванням грошей (AML) передбачають суворі вимоги до банківських операцій, в тому числі і з іноземною валютою. Згідно цих вимог всі банківські установи зобов'язані повідомляти про підозрілі фінансові операції як з національною, так і з іноземною валютою. В кінцевому, важливим елементом сучасного банківського нагляду у сфері валютного регулювання в США є провадження активної співпраці з міжнародними партнерами в контексті обміну інформації та координування діяльності щодо протидії міжнародному рівню фінансових злочинів. (рис.2.5).

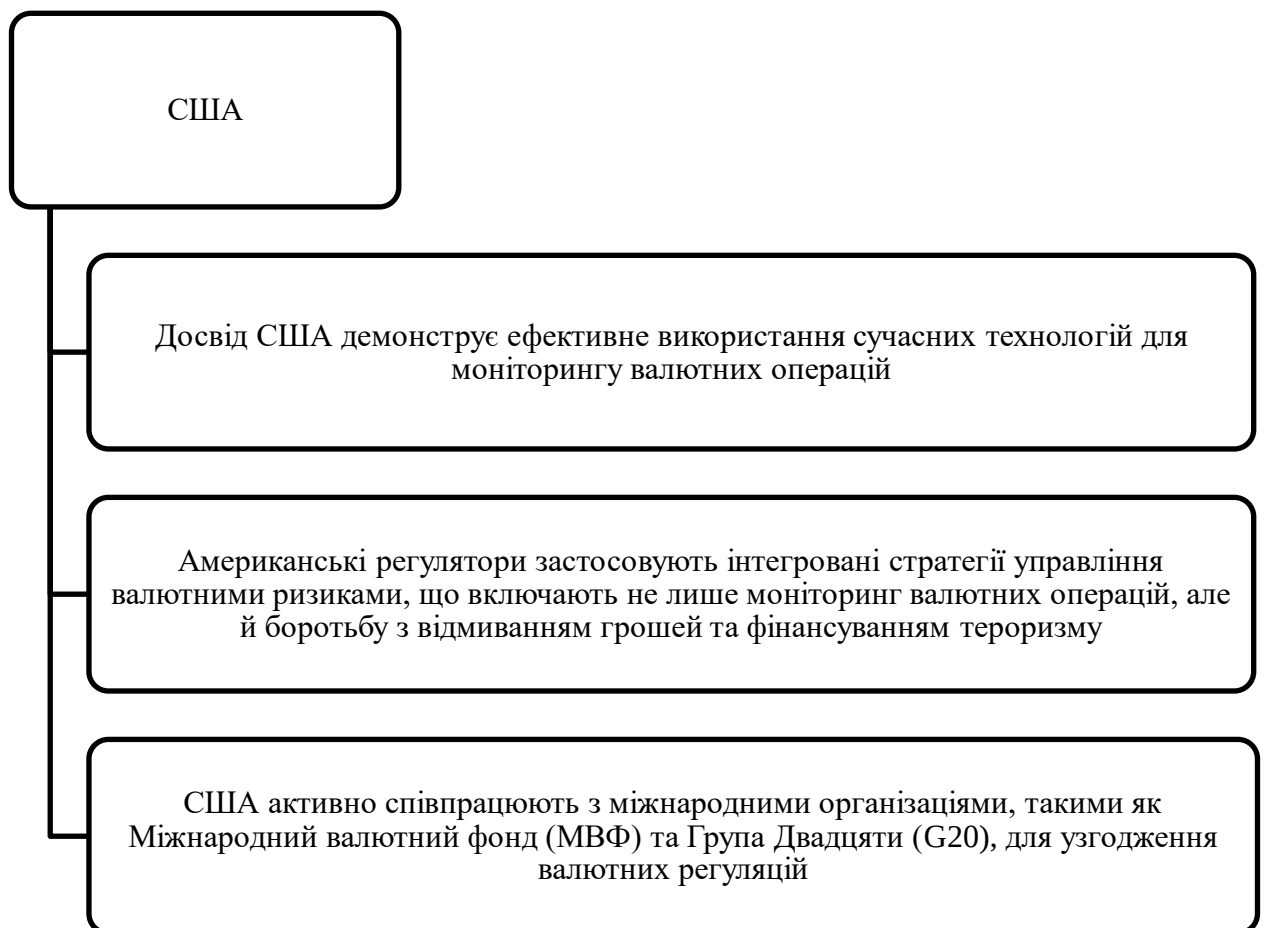

Рис.2.5. Результати аналізу досвід США щодо здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання

Сформовано автором за даними джерел: [33-35]

Розглядаючи досвід Японії в питанні банківського нагляду у сфері валютного регулювання, то їх парадигма діяльності передбачає формування,

інтеграцію та постійне вдосконалення регулятивних механізмів адаптації до глобальних економічних змін та викликів. Основним органом банківського нагляду у сфері валютного регулювання виступає Агентство фінансових послуг Японії (Financial Services Agency, FSA). В межах діяльності цього органу лежить заходи щодо комплексного контролю за банківськими установами, забезпечуючи відповідність їх дій щодо національних та міжнародних стандартів. Окрім того, система банківського нагляду у сфері валютного регулювання в Японії відрізняється високим рівнем координації між різними органами та державними інституціями. Зокрема, найбільш критичною та ефективною є співпраця між Банком Японії (Bank of Japan) та Міністерством фінансів, що дає можливість максимально ефективно управляти ризиками та забезпечувати високий рівень стабільності фінансової системи. Держави (рис.2.6).

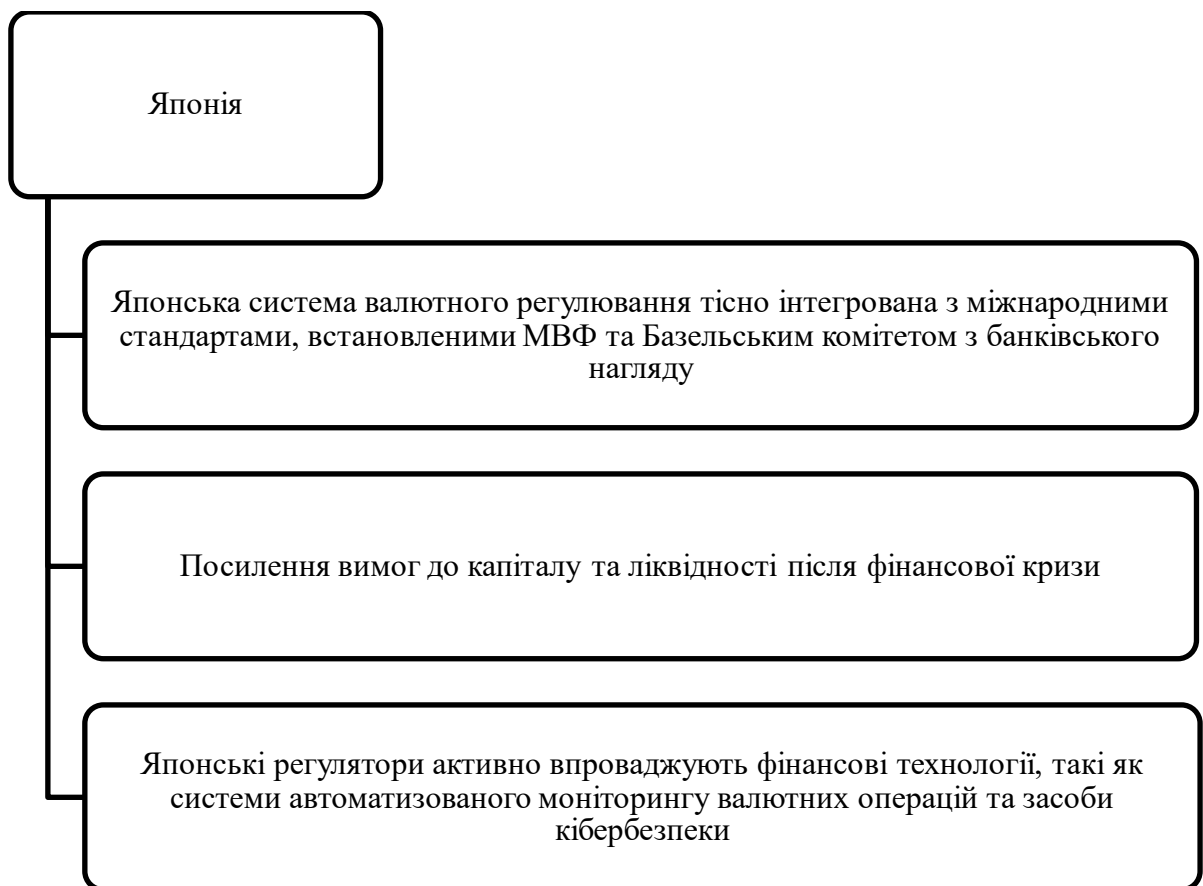

Рис.2.6. Результати аналізу досвід Японії щодо здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання

Сформовано автором за даними джерел:[36-37]

Особливістю японського досвіду є акцент на довгостроковій стабільності та збереженні фінансової дисципліни серед банківських установ. Після фінансової кризи 1990-х років, яка призвела до значних змін у банківській системі Японії, регулятори посилили вимоги до капіталу, ліквідності та управління ризиками. Впровадження суворіших нормативів щодо резервного капіталу та вимог до ліквідності дозволило банкам краще витримувати фінансові шоки та знизити рівень кредитних ризиків. Крім того, японські регулятори активно сприяють розвитку фінансових технологій та інновацій, забезпечуючи баланс між стимулюванням економічного зростання та захистом від нових ризиків, пов'язаних із цифровізацією фінансових послуг. Це включає впровадження систем автоматизованого моніторингу валютних операцій та посилення кібербезпеки для захисту банківських даних від кібератак.

Досвід Німеччини у здійсненні банківського нагляду у сфері валютного регулювання є одним із найвищих стандартів у Європі, що поєднує строгі регулятивні вимоги з ефективним моніторингом фінансових операцій. Основним органом, відповідальним за банківський нагляд, є Федеральний фінансовий наглядовий орган (Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht, BaFin), який працює у тісній координації з Європейським центральним банком (ЄЦБ) у рамках Європейської системи банківського нагляду (Single Supervisory Mechanism, SSM). Німецька система регулювання валютних операцій базується на суворих законодавчих актах, таких як Закон про банківську діяльність (Kreditwesengesetz, KWG) та Закон про банківський нагляд (Bankaufsichtsgesetz, BafinG), які встановлюють чіткі норми щодо управління валютними ризиками, вимог до капіталу та ліквідності банківських установ. Крім того, Німеччина активно впроваджує міжнародні стандарти, визначені Базельськими комітетами, що забезпечує відповідність національних регуляцій глобальним практикам (рис.2.7).

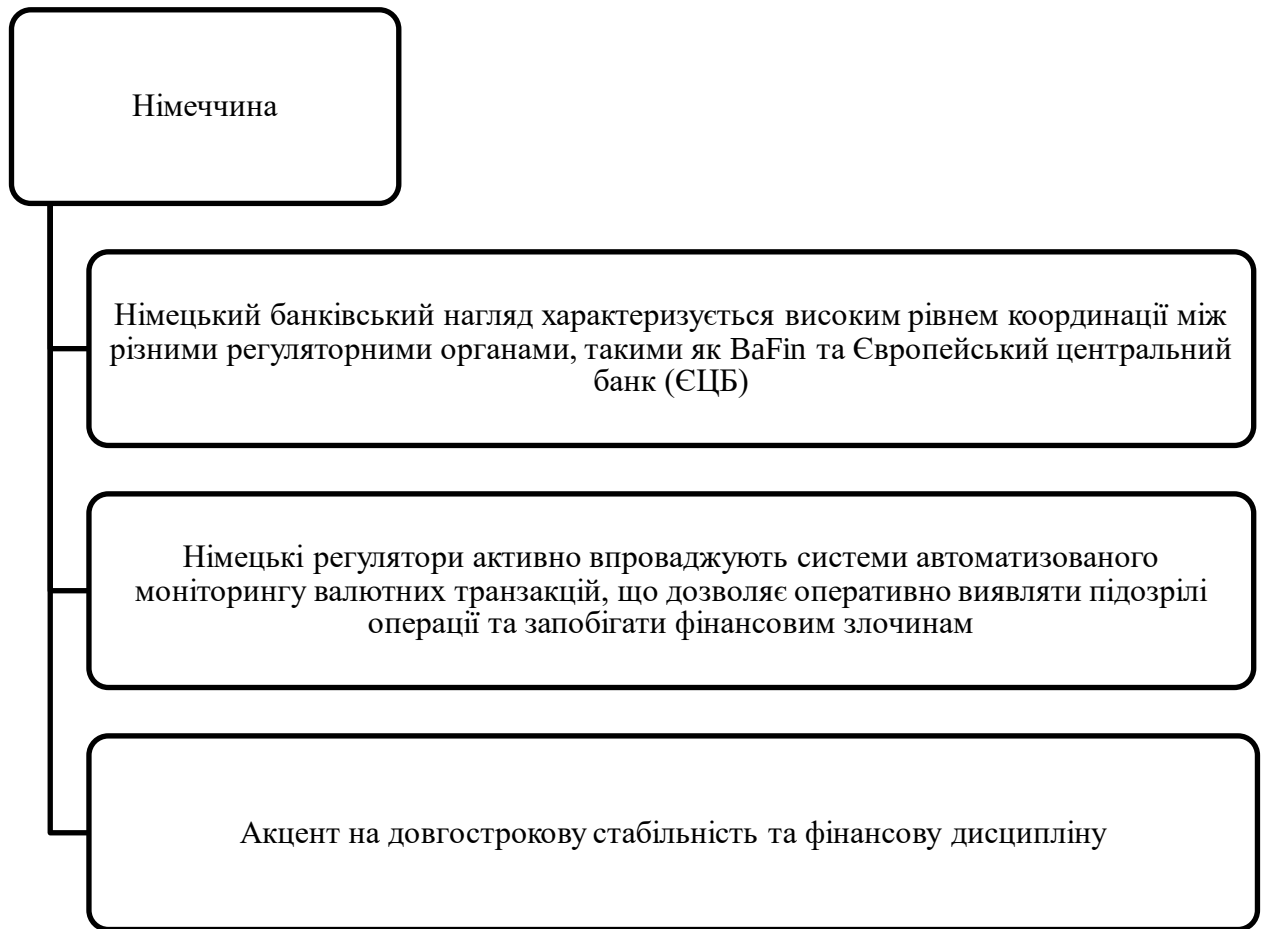

Рис.2.7. Результати аналізу досвід Німеччини щодо здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання

Сформовано автором за даними джерел:[34-36]

З огляду на це, ключовою особливістю досвіду Німеччини в питанні банківського нагляду у сфері валютного регулювання, є використання інтегрованого підходу до управління різними видами валютних ризиків, які походять як із внутрішньодержавного середовища, так і мають міжнародний характер. Такий інтегрований підхід включає в себе не лише використання заходів моніторингу та контролю за валютними операціями, але і застосування комплексного управління ризиками, що буде охоплювати весь банківський сектор. Так, в цьому контексті BaFin проводить постійні регулятивні перевірки діяльності банківських установ, при цьому проводячи комплексну оцінку їх здатності управляти та адаптуватись до фінансових

ризиків, використовуючи інструменти хеджування та диверсифікації валютних портфелів. Важливим елементом банківського нагляду у сфері валютного регулювання Німеччини є також повсюдне використання автоматизованого моніторингу валютних трансакцій, що дає можливість оперативно виявити підозрілі валютні операції. Така діяльність на сьогоднішній день активно підсилюється використанням сучасних технологій аналізу великих обсягів даних.

Висновки до розділу 2

За результатами проведеного аналізу здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання, можна зробити наступні висновки:

1. Доведено, що система банківського нагляду в Україні визначається комплексом нормативно-правових актів та інституційних механізмів, що регулюють діяльність фінансових установ. Охарактеризовано особливості здійснення банківського нагляду в Україні.

2. Визначено, що система валютного регулювання в Україні визначається комплексом нормативно-правових актів та політичних заходів, спрямованих на забезпечення стабільності національної валюти та гармонійного функціонування валютного ринку. Охарактеризовано особливості здійснення валютного регулювання в Україні.

3. Проведено аналіз міжнародної практики здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання. Встановлено, що розглядаючи найбільш успішні міжнародні практики здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання не можна оминати досвід США, банківська система яких є однією з найбільш розвинених та великих за обсягами у світі.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ У СФЕРІ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

3.1. Основні проблеми здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання в Україні

Здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання в Україні під час воєнного стану та повномасштабного вторгнення стикається з численними викликами, що значно ускладнюють забезпечення стабільності та ефективності фінансової системи. Перш за все, війна призводить до значної економічної нестабільності, що відображається на валютному ринку. Коливання курсу національної валюти, інфляційний тиск та зменшення довіри до фінансових установ створюють складні умови для банківського нагляду. В умовах війни регулятори мають обмежені можливості для впровадження традиційних механізмів контролю, оскільки економічні показники стають менш передбачуваними, а ризики різко зростають. Це потребує адаптації нагляду до нових реалій та впровадження гнучких стратегій управління валютними ризиками.

Здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання в Україні під час війни стикається з низкою суттєвих проблем. По-перше, військові дії призводять до значної нестабільності національної валюти, що ускладнює моніторинг та управління валютними ризиками банками. Різкі коливання курсу гривні створюють труднощі для забезпечення ліквідності та виконання міжнародних зобов'язань, а також збільшують ризики для банківських установ щодо втрат від валютних операцій. Крім того, війна спричиняє відтік капіталу, що ускладнює контроль за валютними потоками та посилює тиск на валютні резерви країни. В умовах війни збільшується й ймовірність використання банківської системи для фінансування незаконних дій, що потребує посиленого нагляду та розширених заходів безпеки. По-

друге, військові дії впливають на інфраструктуру та робочі процеси наглядових органів, зменшуючи їхню здатність ефективно контролювати банківські установи. Знищення або пошкодження офісів, порушення комунікаційних ліній та переміщення персоналу ускладнюють доступ до необхідної інформації та проведення регулярних перевірок. Крім того, збільшення навантаження на регуляторні органи через необхідність реагування на кризові ситуації обмежує ресурси, доступні для моніторингу валютних операцій. Війна також посилює ризики кіберзагроз, що вимагає впровадження додаткових заходів кібербезпеки для захисту фінансових даних та систем. У зв'язку з цим, ефективне здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання потребує адаптації регуляторних механізмів до умов війни, підвищення гнучкості та мобільності наглядових структур, а також посилення міжнародної співпраці для забезпечення стабільності фінансової системи України.

Однією з ключових проблем є підвищений ризик кібербезпеки та фінансових злочинів у воєнний час. В умовах війни збільшується ймовірність кібератак на фінансові установи, що призвело до витоку конфіденційних даних, відмивання грошей та фінансування тероризму. Банківський нагляд стикається з необхідністю посилення заходів кібербезпеки, одночасно забезпечуючи захист фінансової інформації та транзакцій. В умовах війни ресурси регуляторних органів можуть бути обмежені, що ускладнює ефективне протидію кіберзагрозам. Це вимагає співпраці з міжнародними партнерами та використання передових технологій для захисту фінансових систем від нових типів загроз (табл.3.1).

Таблиця 3.1

Негативний вплив воєнного стану на зміни в здійсненні банківського
нагляду у сфері валютного регулювання в Україні

Підвищені ризики кібербезпеки та фінансових злочинів	Недостатній доступ до сучасних технологій та інфраструктури
У воєнний час кіберзагрози стають більш серйозними та поширеними. Фінансові установи стають основними цілями для кібератак, спрямованих на викрадення конфіденційної інформації, порушення роботи банківських систем та відмивання грошей	Воєнні дії призвели до пошкодження або руйнування критичної фінансової інфраструктури, включаючи центри обробки даних, банкомати та інші ключові елементи банківської системи
Війна створює сприятливі умови для відмивання грошей та фінансування терористичних угруповань. Збільшення нелегальних фінансових потоків ускладнює контроль за валютними операціями та підриває довіру до фінансової системи	Воєнний стан часто супроводжується обмеженням доступу до сучасних цифрових технологій та ресурсів, необхідних для ефективного здійснення банківського нагляду
Вразливість фінансових установ до нових форм злочинної діяльності, що ускладнює забезпечення безпеки валютних операцій та стабільності фінансової системи	Війна впливає на мобільність та доступність кваліфікованих кадрів, необхідних для здійснення банківського нагляду. Відсутність можливості проводити регулярне навчання та підвищення кваліфікації фахівців у сфері валютного регулювання знижує ефективність нагляду та підвищує ризики помилок у контролі за валютними операціями

Сформовано автором

Ще однією перешкодою для провадження ефективного банківського нагляду є недостатній доступ до передових технологій, а також недосконалість існуючої інфраструктури. Цю перешкоду ще більше погіршила війна, під час якої інфраструктура зазнала значних пошкоджень. Зокрема це стосується інформаційних систем, які використовуються для

проведення моніторингу валютних операцій. Так, відсутність доступу до сучасних технологій аналізу даних значно ускладнює проведення деталізованого збору, обробки та вивчення існуючої фінансової інформації, що є критично важливим в процесі виявлення та протидії ризикам і загрозам банківської системи. Важливою є також проблема обмеженого доступу до кадрових, фінансових та інших видів ресурсів, які зменшують функціональні можливості банківського нагляду (рис.3.1).

Рис.3.1. Основні проблеми здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання в Україні внаслідок повномасштабного вторгнення

Сформовано автором

Проблематика мобілізації ресурсної бази та людського капіталу для покращення ефективності банківського нагляду постає особливо гостро в умовах війни, коли більшість із таких ресурсів задіюються для боротьби із загарбниками. Так, велика кількість висококваліфікованих спеціалістів, в тому числі і в сфері банківського нагляду, були залучені до воєнних дій або ж були змушені покинути країну, внаслідок прямої загрози своєму життю чи життю своєї родини. Все це зумовило настання гострого дефіциту кадрів у всіх сферах життєдіяльності країни. В системі банківського нагляду у сфері валютного регулювання це призводить до значних затримок у виявленні та адекватному реагуванні на всі види фінансових порушень. З огляду на таку ситуацію, особливо важливим є формування адаптивних стратегій ресурсного забезпечення банківського нагляду у сфері валютного регулювання, а також організація додаткових програм підготовки кадрів.

В той же час, відсутність ефективної міжнародної кооперації, яка б стала підтримкою для України в кризові часи, також виступає значною проблемою в організації більш ефективної системи банківського нагляду у сфері валютного регулювання. Окрім того, умови війни також погіршують доступ до фінансових ринків та усталених засобів підтримки від міжнародних організацій, таких як Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світовий банк. Відсутність такої кооперації та вільного доступу до можливостей та інструментів на міжнародному рівні також ускладнює доступ до передових технологій банківського нагляду у сфері валютного регулювання. З огляду на це, діяльність у векторі розвитку міжнародної кооперації буде також виступати важливим елементом забезпечення фінансової стабільності в умовах воєнного стану, надаючи додаткові ресурси та можливості для системи банківського нагляду.

Таким чином, нами було визначено, що система банківського нагляду у сфері валютного регулювання в Україні стикнулася із великим числом ризиків, викликів та небезпек, що потребують використання більш ефективних технік та значної кількості ресурсів. Нами було визначено, що

ключовими із таких дестабілізуючих чинників є економічна нестабільність, проблеми кібербезпеки, недостатній розвитку технологічного та інфраструктурного комплексу, недостатня кількість ресурсів та кадровий дефіцит, а також проблеми з міжнародною кооперацією. Для подолання всіх проблем важливим є впроваджувати комплексні підходи банківського нагляду у сфері валютного регулювання, які б відрізнялись гнучкістю та адаптивністю до динамічних умов зовнішнього та внутрішнього середовища. Такий підхід не лише підвищить ефективність банківського нагляду у сфері валютного регулювання, але і захистить економічні інтереси держави у такий складний для неї час повномасштабного вторгнення.

3.2. Шляхи інтегрування цифрових технологій з метою підвищення ефективності банківського нагляду у сфері валютного регулювання

Інтегрування цифрових технологій у банківський нагляд у сфері валютного регулювання є надзвичайно важливим кроком для України, що прагне забезпечити стабільність та ефективність своєї фінансової системи. Сучасні цифрові інструменти, такі як штучний інтелект (ШІ), великі дані (Big Data), блокчейн та автоматизовані системи моніторингу, дозволяють значно покращити процеси збору, аналізу та обробки інформації про валютні операції банків. В умовах глобалізації та швидких економічних змін, традиційні методи нагляду можуть не справлятися з обсягом та складністю даних, що генеруються банківськими установами. Використання цифрових технологій дозволяє автоматизувати багато рутинних завдань, знижуючи ризик людських помилок та підвищуючи швидкість реагування на потенційні загрози.

Однією з ключових переваг інтеграції цифрових технологій є покращення управління ризиками у валютному регулюванні. Використання аналітичних інструментів на базі ШІ та машинного навчання дозволяє

банківського нагляду прогнозувати та ідентифікувати потенційні ризики, пов'язані з валютними коливаннями, кредитними ризиками та іншими фінансовими загрозами. Реальний час моніторингу валютних операцій забезпечує можливість своєчасного виявлення аномалій та несправностей у системі, що дозволяє оперативно втручатися та запобігати кризовим ситуаціям. Крім того, аналіз великих обсягів даних дозволяє регуляторам проводити комплексні оцінки ефективності банківських установ, що сприяє підвищенню їхньої фінансової стійкості та здатності витримувати зовнішні шоки (табл.3.2).

Таблиця 3.2

Ключові можливості цифрових технологій у сфері здійснення банківського нагляду

Можливості	Характеристика
Поліпшення збору та аналізу даних	Цифрові технології дозволяють збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги даних у режимі реального часу. Використання інструментів великих даних (Big Data) та аналітики дозволяє наглядовим органам отримувати глибокі інсайти щодо фінансових операцій банків, виявляти тренди та аномалії, які можуть свідчити про потенційні ризики
Підвищення ефективності моніторингу та виявлення ризиків	Ці технології здатні швидко аналізувати великі масиви даних, виявляти складні патерни та прогнозувати потенційні загрози. Наприклад, системи ШІ можуть передбачати кредитні ризики, виявляти небезпечні фінансові позиції та прогнозувати можливі фінансові кризи
Автоматизація процесів та зменшення людських помилок	Цифрові технології, такі як роботизована автоматизація процесів (RPA), дозволяють автоматизувати рутинні завдання, що виконуються регуляторними органами. Це включає автоматичну обробку звітів, перевірку відповідності банківських установ нормативним вимогам та ведення реєстрів
Підвищення прозорості та звітності	Цифрові платформи та інструменти забезпечують більш прозоре та доступне ведення звітності як для банківських установ, так і для регуляторів. Використання електронних систем звітності дозволяє банкам швидко та ефективно подавати необхідні дані, а регуляторам – легко отримувати, аналізувати та порівнювати інформацію з різних джерел

Сформовано автором

Активна інтеграція сучасних цифрових технологій дає можливість в разі покращити процес дотримання ключових нормативно-правових вимог в цій сфері, а також виступає стимулюючим чинником до розвитку комплаєнсу серед банківських установ. Так, до прикладу, автоматизовані системи звітності та моніторингу дають у розпорядження державному регулятору можливість більш ефективного контролю за дотриманням чинних законодавчих та регулятивних рамок. В свою чергу це буде зменшувати навантаження на кадровий склад регуляторних органів, даючи можливість працівникам сконцентрувати свої зусилля на реалізацію більш важливих в стратегічному плані завданнях, таких як аналіз трендів та прогнозування майбутніх тенденцій та ризиків.

Не можна забувати про важливість дотримання принципу прозорості та підзвітності, що також вступає перевагою під час використання цифрових технологій як фактору підвищення ефективності банківського нагляду у сфері валютного регулювання. Так, підвищення рівня прозорості та підзвітності через використання цифрових технологій у банківському надгляді буде відкривати доступ до ключової інформації про валютні операції як для громадян країни, так і для міжнародних моніторингових організацій. Окрім того, цифрові платформи дають можливість публікувати періодичні аналітичні звіти про фінансовий стан банківської системи та інші ключові показники, які визначають економічну стійкість та стабільність. Вся ця діяльність буде підвищувати загальний рівень прозорості у фінансових операціях, та забезпечить формування ефективного і відкритого діалогу між суспільством, банківськими установами та державним регулятором.

Останнім аспектом, який визначає ефективність використання цифрових технологій банківського нагляду у сфері валютного регулювання є посилення міжнародної співпраці та краща інтеграція у глобальні фінансові системи. Так, активне використання цифрових технологій буде давати можливість Україні провадити більш ефективний обмін інформацією та досівом з іншими регуляторними органами, що будуть забезпечувати більш

ефективну протидію фінансовим злочинам на міжнародному рівні. Поряд з тим, цифровізація банківського нагляду буде сприяти гармонізації валютної регуляції у відповідності до міжнародних стандартів, що буде підвищувати довіру до українських банківських установ на міжнародному рівні (рис.3.2).

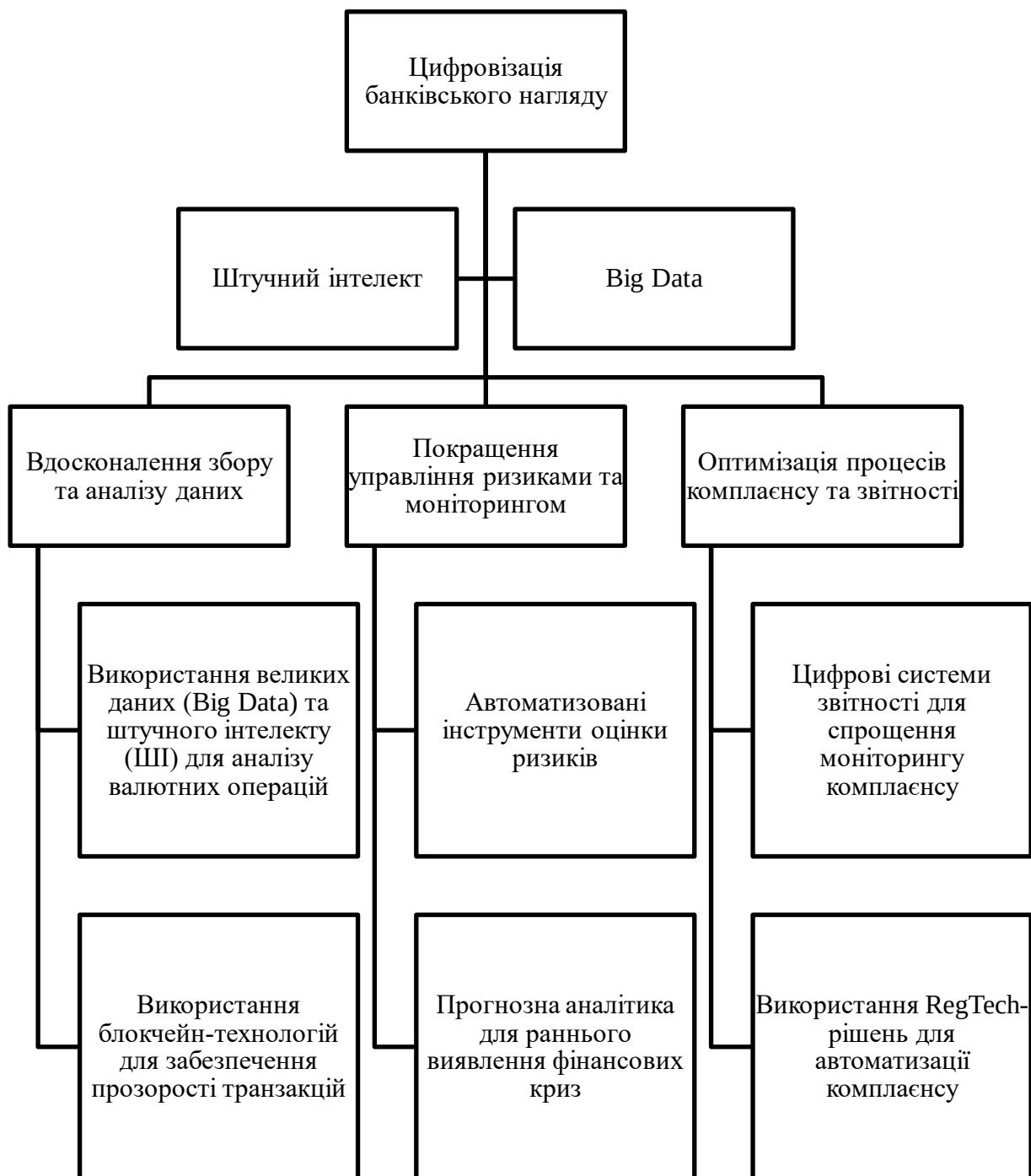

Рис.3.2. Ключові напрями інтегрування цифрових технологій з метою підвищення ефективності банківського нагляду у сфері валютного регулювання

Сформовано автором

З огляду на проведений аналіз ми можемо визначити, що інтеграція цифрових технологій є важливим елементом для підвищення ефективності банківського нагляду у сфері валютного регулювання. Зокрема це стосується процесів покращення рівня стабільності, прозорості та ефективності останнього в реаліях функціонування фінансової системи України. Так, застосування сучасних цифрових технологій та інструментів буде надавати державного регулятора більше можливостей до управління ризиками, моніторингу за дотриманням нормативно-правових рамок, а також підвищити рівень прозорості та розвитку міжнародної кооперації. Такий вектор покращення банківського нагляду у сфері валютного регулювання буде сприяти збільшення рівня довіри до державного регулятора з боку громадськості та міжнародних партнерів, а також підвищить інвестиційну привабливість української банківської системи на міжнародній арені.

3.3. Побудова моделі удосконалення банківського нагляду у сфері валютного регулювання

Питання поліпшення процесів та механізмів банківського нагляду у сфері валютного регулювання є особливо актуальним для України, зокрема в часи повномасштабного вторгнення, коли економічна стабільність та діяльність банківських установ зокрема піддаються значним деструктивним факторам та ризикам. Так, перш за все, економічна ситуація значно погіршилась внаслідок прямих воєнних дій та обстрілів. Така економічна нестабільність зумовила коливання валютного курсу та непередбачуваних змін у потоках капіталу. В цьому контексті покращення процесів банківського нагляду дає можливість краще контролювати стан та рівень стабільності національної валюти, тим самим превентуючи вплив валютних ризиків.

По-друге, настання повномасштабного вторгнення зумовило збільшення ризиків використання національних фінансових систем для

протиправної діяльності, зокрема це можуть бути випадки відмивання грошей, фінансування терористичної діяльності та корупції. В цьому контексті, посилення банківського регулювання буде запобігати таким операціям (табл.3.3).

Таблиця 3.3

Шляхи підвищення ефективності банківського нагляду у сфері
валютного регулювання

Напрямки підвищення ефективності	Характеристика
	Використання передових ІТ-рішень, таких як штучний інтелект, машинне навчання та великі дані, дозволяє автоматизувати процеси збору, аналізу та обробки фінансової інформації
	Регулярне навчання та підвищення кваліфікації співробітників, відповідальних за валютний нагляд, є необхідним для підтримки високого рівня професіоналізму. Це включає участь у міжнародних конференціях, семінарах та тренінгах, а також обмін досвідом з фахівцями з інших країн
	Оновлення та вдосконалення нормативно-правових актів, що регулюють валютні операції та банківську діяльність, є ключовим чинником підвищення ефективності нагляду
	Активна взаємодія з міжнародними фінансовими організаціями, такими як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк та Європейський центральний банк, дозволяє Україні обмінюватися кращими практиками та отримувати підтримку у впровадженні ефективних наглядових механізмів. Участь у міжнародних форумах та робочих групах сприяє адаптації української системи валютного регулювання до глобальних стандартів та підвищує її ефективність

Сформовано автором

Третім аргументом є необхідність захисту національних валютних резервів та ефективного управління валютними потоками у складних умовах війни. Удосконалений нагляд дозволяє більш точно моніторити рух валюти, оптимізувати використання резервів та запобігати їх виснаженню через

масові витрати або спекулятивні операції. Це забезпечує можливість підтримувати валютний баланс країни та уникати надмірного девальвації гривні, що є критично важливим для забезпечення економічної стабільності та підтримки рівня життя населення.

Нарешті, удосконалення банківського нагляду у сфері валютного регулювання сприяє впровадженню необхідних реформ та адаптації до нових економічних реалій, зумовлених війною. Це включає впровадження сучасних технологій, підвищення прозорості фінансових операцій та посилення інституційних механізмів контролю. Такий підхід дозволяє не лише подолати поточні виклики, але й закласти фундамент для стійкого економічного розвитку в майбутньому, забезпечуючи країні здатність ефективно реагувати на будь-які зміни у внутрішньому та міжнародному середовищі.

Удосконалення банківського нагляду у сфері валютного регулювання в Україні є критично важливим для забезпечення економічної стабільності та захисту національної валюти в умовах повномасштабного вторгнення. По-перше, посилення нагляду дозволяє ефективніше контролювати валютні потоки, що особливо важливо під час економічної нестабільності, спричиненої військовими діями. Нестабільність може призводити до значних коливань курсу гривні, що негативно впливає на інфляцію та купівельну спроможність населення. Вдосконалений нагляд допомагає запобігти спекулятивним операціям та маніпуляціям на валютному ринку, забезпечуючи більш стабільний курс національної валюти. Крім того, підвищення прозорості валютних операцій сприяє збереженню довіри інвесторів та громадян до фінансової системи країни, що є важливим чинником для залучення іноземних інвестицій та підтримки економічного зростання (рис.3.3).

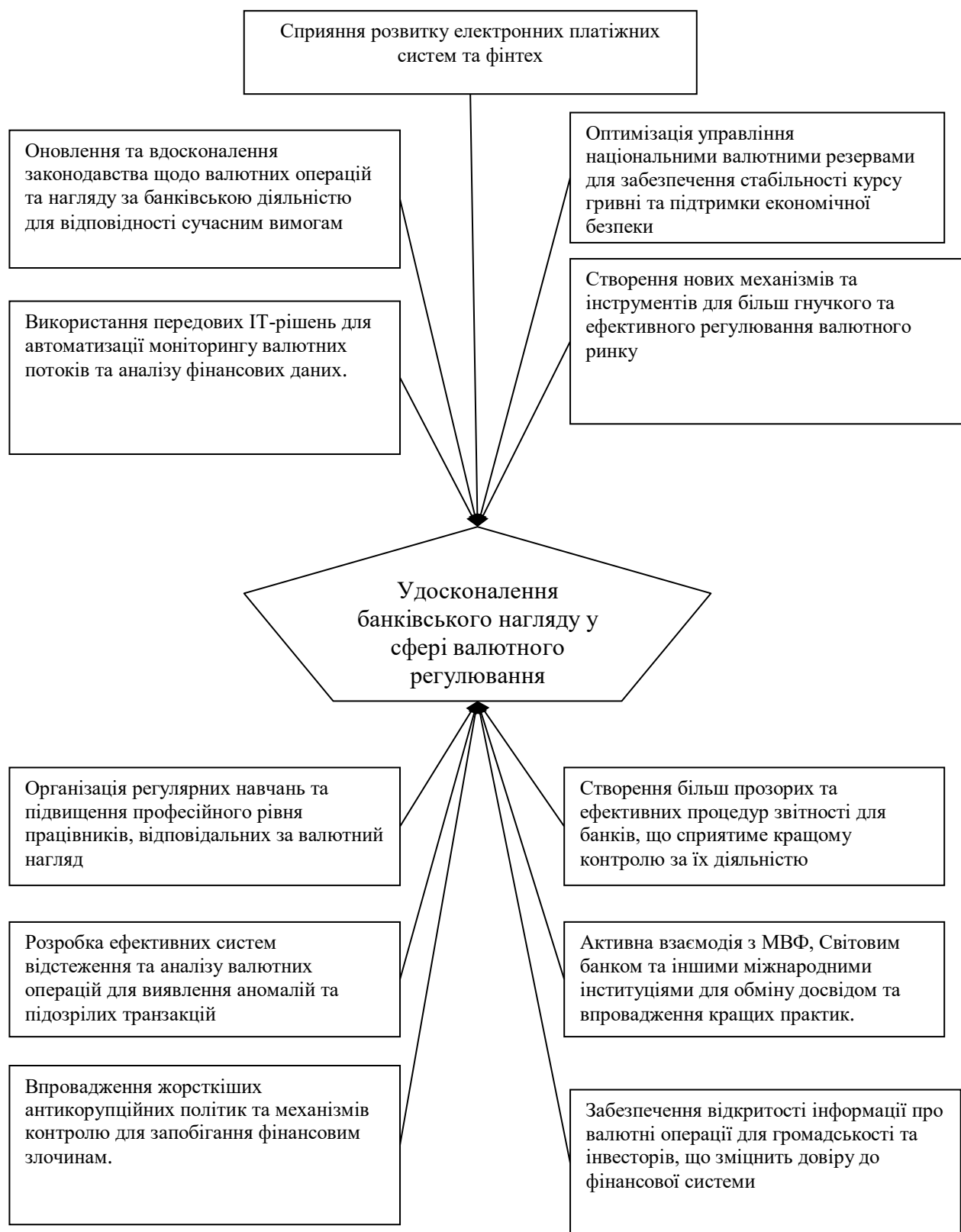

Рис.3.3. Модель удосконалення банківського нагляду у сфері валютного регулювання

Сформовано автором

Покращення процесів банківського нагляду є критично важливим елементом для інтенсифікації заходів в боротьбі по відмиванню коштів та фінансуванню незаконних дій, таких як терористична діяльність, корупційна активність та інші. Реалії повномасштабного вторгнення зумовлюють зростання рівня використання фінансових систем для протиправної діяльності, в тому числі для забезпечення фінансовими ресурсами противника, що може значно погіршити рівень національної безпеки країни та її здатності протистояти на полі бою. В цьому контексті посилення банківського нагляду буде давати можливість більш ефективно аналізувати, виявляти та блокувати підозрілі і неправомірні фінансові операції, що в кінцевому буде наближувати діяльність банківської системи до міжнародних стандартів. Поряд з тим, в умовах активного впливу глобалізаційних процесів, будь-які заходи підвищення ефективності банківського нагляду у сфері валютного регулювання включають в себе інтеграцію сучасних технологій та автоматизованих інструментів для моніторингу та управління валютних потоків. Це не лише захистить фінансову систему України від зовнішніх та внутрішніх загроз, але і покращить міжнародну репутацію країни на міжнародній арені як стабільного та надійного партнера у забезпеченні безпеки та правомірної діяльності банківської системи на світовій арені.

Покращення системи ефективності банківського нагляду у сфері валютного регулювання буде також відігравати значним стимулюючим фактором до впровадження нових реформ та адаптацій до реалій сьогоденного внутрішнього і зовнішнього середовища країни, які так чи інакше спричинені повномасштабним вторгненням. Зокрема це включає в себе поліпшення існуючої нормативно-правової бази, покращення кваліфікації та компетенцій працівників сфери банківського нагляду та дотичних державних інституцій. Окрім того важливим є розвиток більш ефективного управління та нагляду за сучасними платіжними системами та фінтех-технологіями. Вся вищезазначена діяльність та вектори поліпшення

будуть значно покращувати прозорість та ефективність валютного регулювання.

Не можна забувати про важливість забезпечення більш тісної та ефективної кооперації з міжнародними фінансовими організаціями. Така кооперація відкриє для України нові можливості та практики для банківського нагляду у сфері валютного регулювання. Зокрема це буде сприяти посиленню інституційних механізмів контролю та управління існуючими валютними резервами. В свою чергу управління та оптимізація використання існуючими валютними резервами буде забезпечувати стабільність курсу національної валюти та покращення рівня економічної безпеки і стабільності, що буде приваблювати нові інвестиції та зміцнюючи конкурентні позиції країни та світовому ринку. З огляду на все вищесказане, використання інноваційних шляхів та моделей удосконалення банківського нагляду у сфері валютного регулювання буде сприяти розвитку та безпеки не лише банківської сфери, але і виступає ключовим чинником стійкості національної економіки України в умовах повномасштабного вторгнення.

Висновки до розділу 3

За результатами визначення напрямків удосконалення банківського нагляду у сфері валютного регулювання, можна зробити наступні висновки:

1. Доведено, що здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання в Україні під час воєнного стану та повномасштабного вторгнення стикається з численними викликами, що значно ускладнюють забезпечення стабільності та ефективності фінансової системи. Охарактеризовано негативний вплив воєнного стану на зміни в здійсненні банківського нагляду у сфері валютного регулювання в Україні.

2. Визначено, що однією з ключових переваг інтеграції цифрових технологій є покращення управління ризиками у валютному регулюванні.

Використання аналітичних інструментів на базі ШІ та машинного навчання дозволяє банківського нагляду прогнозувати та ідентифікувати потенційні ризики, пов'язані з валютними коливаннями, кредитними ризиками та іншими фінансовими загрозами.

3. Доведено, що питання поліпшення процесів та механізмів банківського нагляду у сфері валютного регулювання є особливо актуальним для України, зокрема в часи повномасштабного вторгнення, коли економічна стабільність та діяльність банківських установ зокрема піддаються значним деструктивним факторам та ризикам. Сформовано модель удосконалення банківського нагляду у сфері валютного регулювання.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні основи здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання. Проведено аналіз найбільш вагомих практик здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання та запропоновано шляхи їх удосконалення. На основі проведеного дослідження зроблено такі висновки:

визначено сутність банківського нагляду, який полягає у проведенні систематичного контролю та регуляції діяльності банків, з метою превенції загроз, ризиків та небезпек, які можуть в перспективі негативно вплинути на економіку країни.

Охарактеризовано ключові засади процесу здійснення банківського нагляду.

Визначено ключові завдання банківського нагляду. Встановлено, що особливістю сучасного банківського нагляду є гнучкість та адаптивність, що дає можливість забезпечити його ефективність в змінних умовах зовнішнього середовища.

Доведено, що питання забезпечення ефективного валютного регулювання на сьогоднішній виступає ключовим елементом парадигми ведення економічної політики країни.

Визначено ключові сутнісні аспекти здійснення валютного регулювання. Охарактеризовано ключові завдання валютного регулювання.

Визначено, що ефективне валютне регулювання буде сприяти захисту національної економіки від зовнішніх негативних чинників, таких як зміни цін на паливні ресурси, економічні кризи та інші.

Доведено, що здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання передбачає комплексний контроль за діяльністю банківських установ щодо операцій з іноземною валютою та управління валютними ризиками.

Охарактеризовано ключові чинники, що характеризують сучасне

розуміння банківського нагляду у сфері валютного регулювання.

Доведено, що банківський нагляд у сфері валютного регулювання характеризується інтегрованістю з міжнародними системами, комплексним моніторингом валютних ризиків, впровадженням технологічних інновацій, гнучкістю регулятивних заходів та високим рівнем прозорості та підзвітності.

Проведено аналіз здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання. Встановлено, що система банківського нагляду в Україні визначається комплексом нормативно-правових актів та інституційних механізмів, що регулюють діяльність фінансових установ. Центральним органом, відповідальним за здійснення нагляду, є Національний банк України (НБУ), який виступає як головний регулятор банківського сектору. Законодавча база включає в себе Закони України «Про банки і банківську діяльність», «Про Національний банк України» та інші нормативні акти, які встановлюють стандарти фінансової стабільності, прозорості та захисту прав вкладників.

Охарактеризовано ключові особливості здійснення банківського нагляду в Україні. Встановлено, що однією з ключових особливостей валютного регулювання в Україні є активний моніторинг та контроль за валютними потоками з метою запобігання відмиванню грошей, фінансуванню тероризму та іншим фінансовим злочинам.

Доведено, що розглядаючи найбільш успішні міжнародні практики здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання не можна оминути досвід США, банківська система яких є однією з найбільш розвинених та великих за обсягами у світі. Досвід Німеччини у здійсненні банківського нагляду у сфері валютного регулювання є одним із найвищих стандартів у Європі, що поєднує строгі регулятивні вимоги з ефективним моніторингом фінансових операцій.

Встановлено, що здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання в Україні під час воєнного стану та повномасштабного

вторгнення стикається з численними викликами, що значно ускладнюють забезпечення стабільності та ефективності фінансової системи.

Доведено, що в умовах війни збільшується й ймовірність використання банківської системи для фінансування незаконних дій, що потребує посиленого нагляду та розширених заходів безпеки.

Охарактеризовано негативний вплив воєнного стану на зміни в здійсненні банківського нагляду у сфері валютного регулювання в Україні. Визначено основні проблеми здійснення банківського нагляду у сфері валютного регулювання в Україні внаслідок повномасштабного вторгнення.

Встановлено, що інтегрування цифрових технологій у банківський нагляд у сфері валютного регулювання є надзвичайно важливим кроком для України, що прагне забезпечити стабільність та ефективність своєї фінансової системи.

Визначено ключові напрями інтегрування цифрових технологій з метою підвищення ефективності банківського нагляду у сфері валютного регулювання.

Встановлено, що удосконалення банківського нагляду у сфері валютного регулювання в Україні є критично важливим для забезпечення економічної стабільності та захисту національної валюти в умовах повномасштабного вторгнення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамик Б.П. Аналіз еволюції регулювання банківської діяльності в Україні // *Економічний аналіз*. 2012. Вип. № 11. С. 296–298
2. Адамик Б.П. Інституційна організація державного регулювання банківської діяльності // *Галицький економічний вісник*. 2013. Вип. № 4. С. 97–103.
3. Андрійчук А.В. Форми банківського нагляду. *Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія «ПРАВО»*. 2014. №1. С.98-102.
4. Банківський нагляд: підручник / Скаско О.І., Смовженко Т.С., Могильницька М.П. та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т.С. Смовженко. К., 2011. 432 с.
5. Барановський О. Регулювання і нагляд у банківській сфері: quo vadis? // *Вісник Національного банку України*. 2010. Вип. №7. С. 3-10.
6. Бус О. Особливості організації банківського нагляду, контролю та регулювання в зарубіжних країнах // *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. Вип. № 19.2. С. 163–172.
7. Васюренко О.В., Сидоренко О.М. Банківський нагляд: підручник. К., 2011. 502 с.
8. Волкова В.В., Іспанюк С.Є. Удосконалення нагляду за діяльністю проблемних банків. *Економіка і організація управління*. 2019. №3 (35). С. 51-58.
9. Вовчак О., Осадчий І. Сучасні інструменти реструктуризації вітчизняної банківської системи. *Вісник Національного банку України*. 2014. Вип. № 12. С.13–17.
10. Ганзюк С.М., Голубева Н.С., Бяла Г.Г. Практика здійснення дистанційного нагляду НБУ за діяльністю банків в Україні. *Економіка і суспільство*. 2018. №16. С.705-711.
11. Державна служба статистики України. Макро й мікрорівень. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 04.10.2024)

12. Диба М., Краснова І., Стрижак А. Методологічні підходи до трактування сутності капіталізації банківської системи. *Вісник Національного банку України*. 2014. Вип. № 1. С. 22–29.
13. Закон України «Про банки і банківську діяльність». URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення 25.10.2024)
14. Закон України «Про Національний банк України». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (дата звернення 30.10.2024)
15. Золотарьова О., Перев'язко М. Ліквідність банківської системи: основні аспекти нагляду та управління. *Економічний аналіз*. 2012. Вип. № 10. С. 56–60.
16. Коваленко В., Гаркуша Ю. Теоретичні та методичні підходи до оцінювання фінансової стабільності банківської системи // *Вісник Національного банку України*. 2013. Вип. № 9 (211). С. 35–40.
17. Косов А.С. Міжнародний досвід регулювання банківської ліквідності та можливості його реалізації в Україні. *Гроші, фінанси та кредит*. 2019. №5(6). С. 286–294.
18. Колодізев О.М., Біляєва В.Ю., Лесик В.О. Фінансова стабільність та банківські кризи: взаємозв'язок на прикладі іноземних банків. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія «Економіка». 2016. Вип. №2 (48). С. 286–291.
19. Коренева О., Кузніченко Я. Стан капіталізації банківської системи України та оцінка можливостей покриття банківських ризиків капіталом. *Вісник Національного банку України*. 2013. Вип. № 10 (212). С. 43–50.
20. Костенко В.В. Теоретичні аспекти банківського нагляду в Україні: сутність та його види. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. №7. С. 704 – 708.
21. Лобозинська С.М. Функції державного регулювання банківської системи // *Формування ринкової економіки в Україні*. 2009. Вип. № 19. С. 365–368.

- 22.Макаренко Ю.П. Сучасний стан та шляхи удосконалення банківського регулювання та нагляду. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. №12. С. 62.
- 23.Осадчий І.А. Роль банківського нагляду в реструктуризаційних процесах. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2014. № 1. С. 144–148.
- 24.Охрименко І.Б., Нікітін А.В., Примостка Л.О. Сучасні гроші, банківські послуги та фінансові інновації в цифровій економіці: матеріали наук.-практ. інтерн. конф. студ. аспір. і молод. вчених. Київ, 23 березня 2020 р. Дніпро: Середняк Т.К., 2020. 431 с.
- 25.Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення 15.10.2024)
- 26.Панасейко І.М., Губа М.О. Банківський нагляд як інструмент забезпечення стабільності банківської системи України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. №23. С. 518 – 522.
- 27.Річний звіт НБУ за 2021 рік: URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення 22.10.2024)
- 28.Річний звіт НБУ за 2022 рік: URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення 22.10.2024)
- 29.Річний звіт НБУ за 2023 рік: URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення 22.10.2024)
- 30.Щуревич О.І. Банківське регулювання та нагляд як основа стабільності банківської системи. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. № 24.7. С. 309–315.
- 31.Юдіна С. В., Ганзюк С. М., Шкарупа К. А. Особливості виконання економічних нормативів НБУ комерційними банками. *Молодий вчений*. 2017. № 3. С. 890-894.
- 32.Kuznetsova, E., Yuriev, A. The Role of Central Banks in Currency Crisis Management: A Comparative Analysis. *International Economics and Banking Journal*, Vol. 24, No. 1, 2023, pp. 34-58.

- 33.Chen, M., Wang, Y. Strengthening Currency Regulation: A Pathway to Robust Economic Environments. *Asia-Pacific Financial Review*, Vol. 19, No. 3, 2023, pp. 450-472.
- 34.Martinez, L., Rodriguez, J. Evolution of Currency Regulation in Latin American Banking Systems. *Latin American Journal of Banking and Finance*, Vol. 28, No. 4, 2023, pp. 389-410.
- 35.Thompson, R., Harper, C. Innovative Approaches to Currency Surveillance in the Banking Sector. *European Journal of Banking and Finance*, Vol. 15, No. 2, 2023, pp. 195-215.
- 36.Al-Omari, K., Al-Saad, Z. Central Bank Strategies for Enhancing Currency Stability in Middle Eastern Economies. *Middle East Journal of Financial Studies*, Vol. 22, No. 1, 2023, pp. 88-107.
- 37.Singh, A., Mehra, P. Regulatory Frameworks for Foreign Exchange Operations in South Asian Banks. *South Asian Journal of Banking and Finance*, Vol. 10, No. 4, 2023, pp. 322-340.
- 38.Dubois, P., Lafontaine, M. Currency Regulation in the European Banking Sector: Challenges and Prospects. *Journal of European Financial Management*, Vol. 20, No. 1, 2023, pp. 50-76.
- 39.Nakamura, H., Takahashi, Y. The Impact of Banking Supervision on Japan's Forex Markets. *Journal of Japanese Financial Studies*, Vol. 25, No. 3, 2023, pp. 215-234.
- 40.Johnson, S., Phillips, M. Comparative Analysis of Currency Regulation Mechanisms in UK and US Banking Institutions. *Transatlantic Journal of Economics and Finance*, Vol. 18, No. 4, 2023, pp. 560-585.

ДОДАТОК А

Інструменти валютного регулювання

